

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

МЕРЗЛІКІН Дмитро Євгенійович

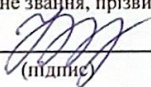
(студент групи ФБСМ-9)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

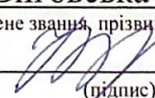
УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»)

Завідувач кафедри фінансів та
цифрової економіки
д.е.н. проф. Н.Г. Виговська
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Науковий керівник
д.е.н. проф. Виговська Н.Г.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Литвинчук І.В.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Мерзлікін Д.Є. Управління витратами підприємства

Кваліфікаційна робота представлена на здобуття освітнього ступеня «магістр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена науковому обґрунтуванню теоретичних та організаційних положень управління витратами підприємства та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління витратами суб'єкта господарювання.

У роботі поглиблено теоретичні підходи до категорії «витрати підприємства»; досліджена система управління витратами на підприємстві, охарактеризовані методичні засади управління витратами підприємства; здійснено діагностику стану фінансово-економічної діяльності ТОВ «Гайсинський молокозавод»; здійснено оцінку системи управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод»; запропоновано напрями підвищення ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод».

Ключові слова: витрати підприємства, система управління витратами, операційні витрати, собівартість.

ABSTRACT

Merzlikin D.E. Enterprise cost management - Manuscript.

The qualification work is represented on reception of an educational degree «master» field of knowledge 07 «Management and administration» of specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». – Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work is dedicated to the scientific substantiation of the theoretical and organizational provisions of enterprise cost management and the development of practical recommendations for increasing the efficiency of cost management of the economic entity.

The work deepens theoretical approaches to the category "enterprise expenses"; the system of enterprise cost management was investigated, the methodical principles of enterprise cost management were characterized; a diagnosis of the state of financial and economic activity of «Haisyn milk plant» LLC was carried out; an assessment of the cost management system at «Haisyn milk plant» LLC was carried out; directions for increasing the efficiency of cost management at «Haisyn milk plant» LLC are proposed.

Keywords: enterprise costs, cost management system, operating costs, cost price.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Економічна сутність та структура витрат підприємства.....	7
1.2. Система управління витратами підприємства.....	15
1.3. Методичні засади управління витратами підприємства.....	22
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ТОВ «ГАЙСИНСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД».....	31
2.1. Діагностика фінансово-економічної діяльності підприємства.....	31
2.2. Система управління витратами ТОВ «Гайсинський молокозавод».....	47
2.3. Напрями підвищення ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод».....	58
Висновки до розділу 2.....	70
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Актуальність теми. Управління витратами є ключовим елементом фінансової стратегії підприємства, що забезпечує його здатність ефективно використовувати обмежені ресурси для досягнення стабільності та росту. Воно дозволяє зменшити зайві витрати та оптимізувати використання ресурсів, що веде до підвищення ефективності. Приділяючи увагу витратам, компанія може краще контролювати свої фінансові потоки, забезпечуючи розподіл коштів тільки на необхідні операції та інвестиції. Це дозволяє підприємству знизити собівартість продукції або послуг, що позитивно впливає на його прибутковість.

Завдяки детальному аналізу витрат, підприємство може виявляти неефективні чи непотрібні витрати та вчасно коригувати свої фінансові стратегії. Регулярний моніторинг витрат дає змогу розпізнати фактори, які впливають на збільшення витрат, що допомагає оптимізувати внутрішні процеси та приймати ефективні фінансові рішення. Визначення таких чинників є необхідним для правильного планування та коригування фінансових показників, що забезпечує стійкість підприємства на ринку.

Контроль витрат також сприяє кращому прогнозуванню фінансових результатів, що дозволяє підприємствам бути більш підготовленими до змін на ринку. Завдяки оптимізації витрат підприємство має можливість зберігати фінансові резерви та підтримувати свою конкурентоспроможність. Це дозволяє не лише знизити ціни на продукцію, але й підвищити її якість, що робить компанію більш привабливою для споживачів та сприяє стабільному фінансовому розвитку.

Дослідженням сутності витрат підприємства займалися такі науковці: О. Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погріщук Б.В., Захарченко Л.А., Яцкевич І.В., Карапетян Е.Т., Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю., Ніпіаліді О.Ю., Карпишин Н.І., Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А., Цимбалюк Л.Г., Скригун Н.П., Антошкіна Л.І., Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М., Яковлев А.І., Маслак О.І., Воробйова Л.Д., Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В., Сідун В.А., Пономарьова Ю.В., Телятник С.В.,

Філіна Г.І., які значно розширили теоретичні та практичні знання щодо ефективного управління витратами підприємства. Втім, є недостатньо дослідженим питання впливу новітніх методів управління витратами на фінансову стабільність підприємств, особливо в умовах динамічних змін ринку та економічної нестабільності. Окрім того, недостатньо уваги приділено вивченню ефективності інтеграції цифрових технологій у процеси контролю та оптимізації витрат, а також впливу цих технологій на конкурентоспроможність підприємств.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління витратами на підприємствах. Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких основних **завдань**:

- дослідити економічну сутність та трактування поняття «витрати підприємства»;
- дослідити методичні систему управління витратами підприємства;
- охарактеризувати методичні засади управління витратами підприємства;
- здійснити діагностику фінансово-економічної діяльності підприємства;
- проаналізувати систему управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод»;
- запропонувати напрями підвищення ефективності управління витратами ТОВ «Гайсинський молокозавод».

Об’єктом дослідження є організаційно-економічна ефективність управління витратами підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні рекомендації, щодо підвищення ефективності управління витратами на підприємстві.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися різноманітні наукові методи, серед яких абстрактно-логічний метод для теоретичних узагальнень і формулювання висновків, статистико-економічний метод для аналізу системи управління витратами підприємства, а також монографічний метод для розробки напрямів удосконалення управління витратами. Крім того, для вивчення теоретичного матеріалу використовувалися методи аналізу, синтезу та

узагальнення, що дозволили детально дослідити проблему. Для оцінки динаміки основних економічних показників діяльності підприємства застосовувався метод економічного аналізу та порівняння, а для аналізу запропонованих заходів — метод узагальнення. Ці методи забезпечили комплексний підхід до вивчення управління витратами підприємства та вдосконалення його економічної ефективності.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, які охоплюють теорію і практику фінансового менеджменту, а також законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання. Важливу роль у дослідженні відіграють офіційні статистичні дані та річна фінансова звітність ТОВ «Гайсинський молокозавод», які забезпечують необхідну інформацію для аналізу фінансового стану підприємства та ефективності управління витратами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці комплексного підходу до управління витратами підприємства з урахуванням сучасних викликів та тенденцій економічного середовища. У процесі дослідження були досягнуті такі ключові наукові результати:

удосконалено:

теоретичні основи управління витратами, розроблено нові методи оцінки та аналізу витрат, що дозволяють більш ефективно прогнозувати фінансові результати діяльності підприємства.

запропоновано практичні рекомендації щодо впровадження оптимізаційних заходів для зниження витрат і підвищення рентабельності підприємства в умовах конкурентного ринку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій, що сприяють удосконаленню управління витратами підприємства. Зокрема, запропоновано конкретні заходи щодо оптимізації витратних процесів, які дозволяють зменшити операційні витрати, підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити покращення фінансових результатів. Впровадження запропонованих стратегій допоможе підприємству знизити непотрібні витрати, виявити внутрішні резерви для економії та покращити

конкурентоспроможність. Ці рекомендації можуть бути використані для планування бюджетів, моніторингу витрат та коригування фінансових стратегій підприємства.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійною науковою роботою. Наукові положення, результати, висновки і рекомендації, сформульовані в роботі, одержані автором особисто та викладені в опублікованих працях.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження було апробовано під час участі в наступних наукових конференціях: Всеукраїнська науково-практична on-line конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвячена Дню науки (Житомир, 13-17 травня 2024 року) та V Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» (Житомир, 06-07 листопада 2024 року).

Публікації. Основні положення, висновки і результати наукового дослідження опубліковано у тезах доповідей:

1. Король Д.В., Мерзлікін Д.Є. Операції з платіжними картками під час війни в Україні. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки, 13-17 травня 2024 року. Житомир: «Житомирська політехніка», 2024. С. 288.

2. Король Д.В., Мерзлікін Д.Є. Фінансовий стан підприємств у воєнний період. Тези V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу», 06-07 листопада 2024 року. Житомир, «Житомирська політехніка», 2024. С. 295

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг роботи складає 100 сторінок, у тому числі 21 таблиця, 4 рисунки, список використаних літературних джерел налічує 92 найменування, Робота містить 6 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та структура витрат підприємства

В умовах постійних змін у світовій економіці, модернізації технологій та росту конкуренції, ефективне управління витратами стає ключовим елементом стратегії підприємства. По-перше, управління витратами має прямий вплив на фінансовий стан підприємства. Ретельне планування та ефективний контроль за витратами дозволяють оптимізувати фінансові ресурси, забезпечуючи стійкість бізнесу навіть в умовах економічної нестабільності. Успішне впровадження системи управління витратами може призвести до значної економії коштів та підвищення прибутковості. По-друге, врахування різноманітних підходів до управління витратами відкриває нові можливості для підприємства. Сучасні технології можуть допомогти не лише зменшити витрати, але й покращити якість продукції та послуг, що є важливим аспектом конкурентоспроможності. По-третє, врахування стратегічного та функціонального підходів до управління витратами дозволяє підприємствам пристосовуватися до змін в економічному середовищі та впроваджувати гнучкі стратегії управління витратами залежно від конкретних обставин.

Управління витратами на рівні підприємства поєднує у собі складові процесів: виробничого (операційного) та фінансового з тим щоб оптимізувати витрати й отримати максимальний прибуток. Управління витратами, як сфера науки, з'явилася у XIX столітті з виникненням теорії витрат, і першими країнами, які мали відношення до цієї проблеми – це були Великобританія, Німеччина і США. В зв'язку з цим вчені і практики розпочали вивчати дану проблему.

Досліджували генезис поняття «витрати» такі автори, як: Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погріщук Б.В., Захарченко Л.А., Яцкевич І.В., Карапетян Е.Т., Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю., Ніпіаліді О.Ю., Карпишин Н.І., Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А., Цимбалюк Л.Г., Скригун Н.П., Антошкіна Л.І., Чорна

М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М., Яковлєв А.І., Маслак О.І., Воробйова Л.Д., Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижигов В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В., Сідун В.А., Пономарьова Ю.В., Телятник С.В., Філіна Г.І.

Наведений ряд фахівців абсолютно не є вичерпним. Перелічений ряд науковців, у своїх дослідженнях здійснювали широкі екскурси в праці як українських фахівців, так і класиків економічної теорії.

Провівши теоретичний аналіз економічної літератури можна стверджувати, що існує неоднозначність поглядів різних науковців щодо розуміння категорії «витрати». Відповідно, на нашу думку, доцільно проаналізувати дане поняття на основі всестороннього дослідження економічної сутності та змісту витрат (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Аналіз визначення поняття «витрати» у різних літературних джерелах»

Автор визначення	Визначення поняття «витрати»
1	2
Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погрішук Б.В.	Витрати – це грошова оцінка вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів на виробництво та реалізацію продукції за певний період [22, с. 261]
Захарченко Л.А., Яцкевич І.В.	Витрати – це реальні або можливі витрати фінансових ресурсів підприємства. Звичайно під витратами розуміють спожиті ресурси або гроші, які потрібно заплатити за послуги (роботу, продукцію) [28, с. 26]
Карапетян Е.Т.	Витрати (видатки, затрати, виплати) – це грошова оцінка вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних і інших видів ресурсів на виробництво та реалізацію продукції за певний період часу [16, с. 206]
Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю.	Витрати – це економічна категорія, що представляє собою сукупність необхідних ресурсів для виробництва, обігу та кінцевої реалізації продукту для забезпечення досягнення поставлених цілей суб'єктами господарювання [56, с. 146]
Ніпіаліді О.Ю., Карпишин Н.І.	Витрати підприємства – це вартість ресурсів (трудових, матеріальних, фінансових), спожитих у процесі виробництва та реалізації продукції та/або при здійсненні інших господарських операцій на підприємстві [58, с. 59]
Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А.	Витрати – це вартісне вираження абсолютної величини застосовано-споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети [80, с. 9–10]
Цимбалюк Л.Г., Скригун Н.П., Антошкіна Л.І.	Витрати, як економічна категорія, є вираженням в грошовій формі вартості ресурсів підприємств, підприємців та інших суб'єктів господарювання на виробництво та реалізацією продукції. [85, с. 9]
Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М.	Витрати – це виражені в грошовій формі затрати різних видів економічних ресурсів (праці, сировини, матеріалів тощо) під час виробництва і реалізації продукції [86, с. 12]

Продовження таблиці 1.1

1	2
Яковлев А.І., Ларка М.І., Сударкіна С.П. та ін.	Витрати підприємства – це виражена в грошовій формі сукупність усіх спожитих матеріальних, енергетичних та трудових ресурсів на виробництво і реалізацію того чи іншого виду продукції (робіт, послуг) або будь-якого іншого виду операційної діяльності підприємства [91, с. 119]
Маслак О.І., Воробйова Л.Д	Витрати – це сукупність переданих у грошовій формі витрачання підприємства, пов'язаних з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт [48, с. 115]
Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижигов В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В.	Витрати – це сукупність виражених у грошовій формі видатків підприємства, пов'язаних з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт й їхньою реалізацією [39, с. 179]
Сідун В.А., Пономарьова Ю.В	Витрати – обсяг спожитих виробничих факторів (матеріальних, фінансових, трудових ресурсів, необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, направленої на отримання прибутку та максимізацію добробуту власників у грошовому виразі [73, с. 263]
Телятник С.В.	Витрати – це визначення затрат факторів, що необхідні для здійснення підприємством виробничої і комерційної діяльності, у грошовому вираженні [77, с. 86]
Філіна Г.І.	Витратами підприємства на виробництво і реалізацію продукції є витрати всіх матеріальних, трудових, фінансових і природних факторів виробництва, виражені в грошовій формі [83, с. 56]

Проаналізувавши визначення в таблиці 1.1, можемо відмітити, що значна частина науковців покликається на термін «витрати», яке подано в НП(С)БО 16 «Витрати» (є окремі випадки, коли фахівець радше покликається на Міжнародні стандарти, але тут суттєва різниця в трактуванні відсутня).

Проте, з суб'єктивної точки зору видається, що незважаючи на високу частотність покликань українськими науковцями на НП(С)БО 16 «Витрати» – це не є достатньою підставою для твердження, що термін має універсальний і загальновживаний характер. Можна зробити висновок, що на основі думки більшості авторів, витрати – це вартісні значення використання всіх видів ресурсів: матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних для досягнення мети підприємства – отримання прибутку. Також звертаємо увагу на те, що менеджери при прийнятті рішень повинні володіти більш глибокою інформацією про витрати, яка відображається у відповідних класифікаційних групах витрат.

Управління витратами як багаторівневий процес цілеспрямованого впливу на

їх рівень і структуру, а також облік, планування, аналіз і контроль витрат з метою їх оптимізації, виступає основою досягнення запланованого результату й зниження рівня ризику його неотримання. Оскільки об'єктом управління у досліджуваній системі виступають витрати, доцільно розглянути їх сутність, а також виокремити поняття «затрати».

Загалом підходи теоретиків і практиків до трактування категорій «затрати» й «витрати» суттєво різняться, що зумовлено, в першу чергу, невизначеністю в нормативно-правовій базі, до того ж, запозичені спеціальні терміни вимагають коректного перекладу й врахування їхньої економічної сутності. У цілому погляди на співвідношення цих двох категорій можна структурувати за трьома напрямками.

Синонімічний напрям обумовлений суто філологічною проблемою, зокрема ускладненням перекладу понять з іноземних джерел, що призвело до їх тлумачення як синонімів.

Згідно з другим напрямом «витрати» та «затрати» є нетотожними категоріями і розрізняються за економічним змістом.

Так, на погляд Козака В.Г., термін «витрати» є «.. більш вживаним у процесі виробництва продукції, її реалізації (тобто списання), а термін «затрати» у процесі придбання товарно-матеріальних цінностей. Витрати і затрати зближує і те, що і одне, і друге супроводжується вибуттям активів, або виникненням боргових зобов'язань» [37, с. 129].

Ткаченко М. і Гуріна А. розмежовують ці поняття за такими критеріями як «вплив на капітал підприємства», «рух ресурсів», «порядок визнання» та «вплив на прибуток» і пропонують визначення витрат як «..зменшення економічних вигод за рахунок вибуття і/або зменшення вартості активів (грошових коштів, їх еквівалентів чи будь-якого іншого майна в матеріальній або нематеріальній формі) та збільшення зобов'язань (навіть якщо в результаті їх виникнення не відбулося створення активу), що в свою чергу призвело до зменшення величини власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)» [78].

Дерій В., вважає, що термін «затрати» доречно вживати тоді, коли йдеться

про затрати конкретного часу (людино-днів, людино-годин), матеріалів (тонн, кілограмів, одиниць тощо), реальних грошей (готівки) на придбання товарноматеріальних цінностей [27]. Що ж стосується категорії «витрати», то вона є загальним (узагальнюючим) вимірником у сучасному обліку, що власне, кажучи, й зазначено у П(С)БО 16 «Витрати» [54].

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика понять «затрати» й «витрати»

Затрати	Витрати
критерії порівняння:	
<i>вплив на капітал підприємства</i>	
не впливають на величину капіталу	призводять до зменшення капіталу
<i>рух ресурсів</i>	
ресурси використовуються всередині підприємства	відбувається передача (вибуття) ресурсів, що зменшує їх вартість або виникає зобов'язання перед іншою стороною з приводу передачі ресурсу
<i>порядок визнання</i>	
У момент використання ресурсу (активу)	у момент списання активу або зобов'язань, навіть якщо їх виникнення не призвело до створення активу
<i>вплив на прибуток</i>	
не впливають на величину прибутку	впливають на величину прибутку

Прихильники третього підходу, який вважають суто теоретичним, оперують лише категорією «витрати», яка, на їх переконання, повністю відображає економічну сутність останніх. Зокрема, такої думки дотримується Пилипенко О.О. яка вважає за доцільне вживання терміну «витрати», так як він використовується українцями впродовж багатьох століть. Щодо терміну «затрати», то, як зазначає науковиця, він застосовувався в значенні «затрата», тобто втрата, утрата, шкода, знищення [65].

Таким чином, попри те, що в сучасній економічній літературі не існує єдиного уніфікованого затвердженого підходу до сутності й співвідношення категорій «затрати» та «витрати», більшість теоретиків і практиків ідентифікують «затрати» як натурально-речовий, а «витрати» – вартісний показник.

Визначальним фактором, який впливає на формування системи управління, є характерні особливості об'єкта управління. Відповідно до управління витратами,

на думку авторів, цими характерними властивостями є такі суттєві ознаки витрат як об'єкта управління (див. табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Суттєві ознаки витрат

Ознака	Характеристика	Приклад
Різноманітність	Широкий спектр витрат трудових, матеріальних та нематеріальних ресурсів, що викликає необхідність використання різних методів управління ними	Різноманітні класифікації витрат і принципів групування
Динамізм	Рівень витрат постійно змінюється внаслідок дії внутрішніх і зовнішніх факторів	Зміна витрат при зміні номенклатури та асортименту продукції, що випускається, зміні рівня завантаження виробничих потужностей, при оновленні основних засобів тощо
Невизначеність	Проблеми об'єктивності оцінки витрат; відсутність абсолютно точних технічних засобів виміру витрат у натуральному вимірі	Величина непрямих витрат визначається виходячи з обраної бази розподілу, особливо це стосується підприємств з комплексним характером виробництва
Неоднозначність впливу на фінансовий результат	Безпосередньо витрати зменшують прибуток підприємства, але для цього необхідно здійснювати додаткові витрати (на модернізацію, раціоналізацію, винахідництво тощо). Додаткові витрати в поточному періоді можуть привести до їх зменшення в майбутньому, та навпаки: економія певних витрат у поточному періоді може призвести до додаткових витрат у майбутніх періодах	Впровадження більш прогресивних технологічних прийомів (не пов'язаних з капітальними вкладеннями) в поточному періоді приведе до зниження питомих витрат сировини та матеріалів у майбутніх періодах. Економія на проведенні технічного обслуговування може призвести до необхідності проведення в майбутньому дострокового поточного або капітального ремонту, що пов'язано зі значно більшими витратами

Отже, всі види витрат – це грошові кошти, які можна одержати в результаті використання ресурсів, що плануються й обліковуються як собівартість продукції. Також можна зазначити, витрати – це складна економічна категорія, яку можна розглядати, як вартість ресурсів, що використовує підприємство для здійснення фінансово-господарської діяльності.

В даний час більшість підприємств потребують класифікації (розподілу) своїх витрат за різними ознаками та напрямками класифікації. При цьому

класифікація витрат повинна відповідати цілям управління і не потребувати додаткової аналітичної обробки з боку менеджерів, керівників підприємства, контролерів тощо.

Враховуючи різноманітність витрат, яких зазнає кожне підприємство, їх класифікація має вирішальне значення для функціонування кожного елемента системи управління витратами. Правильна класифікація витрат забезпечує можливість прогнозування, планування, розподілу, правильного обліку та оптимального рівня своєчасного контролю. Організація витрат за відповідними функціями класифікації спрямована на вирішення різноманітних завдань управління. Важливу роль відіграє система ефективної організації інформації про витрати підприємства, оскільки вона дає змогу визначити характер формування та розподілу витрат за конкретними об'єктами управління. У сучасних умовах класифікація витрат використовується не тільки для правильного визначення собівартості та цінової політики підприємства, а й для ефективного управління витратами для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. Тому виникає необхідність систематизувати класифікацію витрат через призму тактичних і стратегічних цілей підприємства.

Отже, розглянемо групування витрат за економічними елементами та статтями калькуляції (див. табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Групування витрат за класифікаційними ознаками

Ознака класифікації	Групування витрат
1	2
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі витрати (витрати, які можуть бути віднесені до конкретного об'єкту витрат) Непрямі витрати (витрати, які не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкту витрат)
За видами продукції (робіт, послуг)	Витрати на вироби (витрати, пов'язані з виробництвом або придбанням товарів для реалізації) Витрати на групи виробів Витрати на замовлення
За місцем виникнення витрат	Витрати виробництва Витрати цеху Витрати дільниці
За функціями управління	Виробничі витрати Невиробничі витрати

Продовження таблиці 1.4

1	2
За календарними періодами	Поточні витрати (витрати, періодичність яких менше одного місяця) Одноразові витрати витрати, які здійснюються один раз (періодичністю більше місяця) і спрямовуються на забезпечення процесу виробництва протягом тривалого часу
За статтями калькуляції	Сировина і матеріали (за мінусом зворотніх відходів) Куповані напівфабрикати і комплектуючі вироби Паливо і енергія на технологічні цілі Зарплата виробничих працівників (основна і додаткова) Відрахування на соціальні заходи Загальновиробничі витрати (витрати на управління виробництвом, амортизація основних засобів та нематеріальних активів загальновиробничого призначення)
За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні витрати (сировина, матеріали, комплектуючі, напівфабрикати, паливо, енергія, тара; віднімається вартість повернутих відходів) Витрати на оплату праці (всі форми основної заробітної плати штатного і позаштатного виробничого персоналу підприємства) Відрахування на соціальні заходи Амортизація (амортизаційні відрахування на повне відтворення основних фондів за нормами від балансової вартості, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів) Інші витрати (вартість робіт, послуг сторонніх підприємств, сума податків, зборів, крім податків на прибуток, втрати від курсових різниць, знецінення запасів, псування цінностей)
В залежності від доцільності їх здійснення	Продуктивні витрати (витрати, які передбачені технологією і організацією виробництва) Непродуктивні витрати (необов'язкові витрати, які виникають в результаті конкретних недоліків організації виробництва, порушення технології)

Класифікація витрат здійснюється виходячи з певних цілей. У вітчизняній практиці вважається однією з основних – класифікація витрат за економічними елементами та статтями калькуляції. Особливістю класифікації витрат за економічними елементами є те, що вона заснована на економічній природі витрат, не залежить від конкретних умов, і тому склад елементів може бути встановленим.

Існує й дещо інша класифікація витрат, адже кожен керівник або власник підприємства повинен знати, скільки буде коштувати виробництво тієї чи іншої продукції, який прибуток від її реалізації в загальному обсязі прибутку, чи є можливість збільшити або зменшити ціну на цю продукцію і яка ефективність від прийняття управлінського рішення, для цього використовують економічно обгрунтовану класифікацію витрат. В цілях управління вона поділяється за

принципом: різні витрати для різних цілей. З цією метою виділяють три напрямки класифікації витрат.

Для контролю діяльності окремих підрозділів та оцінки роботи їх керівників вирізняють контрольовані та неконтрольовані витрати:

- контрольовані витрати – це витрати, які менеджер може безпосередньо контролювати або справляти на них значний вплив;
- неконтрольовані витрати – це витрати, які менеджер не може контролювати або не може на них впливати.

Разом з тим, класифікація витрат за елементами не може задовольнити інформаційні потреби підприємства про витрати за їх цільовим призначенням, по окремих видах продукції, при здійсненні контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Наявність інших підходів до класифікації витрат зумовлено тим, що підприємство має безліч техніко-економічних, маркетингових, фінансових особливостей, які впливають на формування собівартості.

Варто відзначити, що використання більшої кількості ознак у класифікації витрат сприяє глибшому розумінню досліджуваних об'єктів. Усі види класифікацій можуть застосовуватися, оскільки вони надають змогу отримати детальнішу інформацію про витрати та проводити їх всебічний аналіз. Така класифікація сприяє детальному вивченню впливу різних чинників на зміну витрат. Вона дозволяє виділяти й аналізувати окремі елементи витратного потоку, що полегшує розуміння економічних процесів і сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

1.2. Система управління витратами підприємства

Функціонування підприємств вимагає удосконалення системи управління витратами, побудови адаптивних структур управління, їх гнучкості задля забезпечення достовірною інформацією керівників для прийняття рішень і розробки стратегічних планів.

Для того, щоб витрати ефективно працювали в процесі виробництва й у сфері обігу необхідно ними управляти. Розглядаючи економічну літературу слід зазначити, що думки про управління витратами підприємства є неоднозначними і їх інструменти складні у практичному використанні, наприклад, автори. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С., Хлап'юнов Л. Ю., Макухін Г. А. відзначають, що метою управління витратами треба визнати не їх мінімізацію, що може призвести до скорочення виробництва, а ефективніше використання ресурсів підприємства, їхню економію та максимізацію віддачі на всіх етапах виробничого процесу [38, с. 18]. Також в спеціальній літературі вчені трактують конкретні підходи, звертаючи увагу на найважливіші аспекти (див. рис. 1.1).

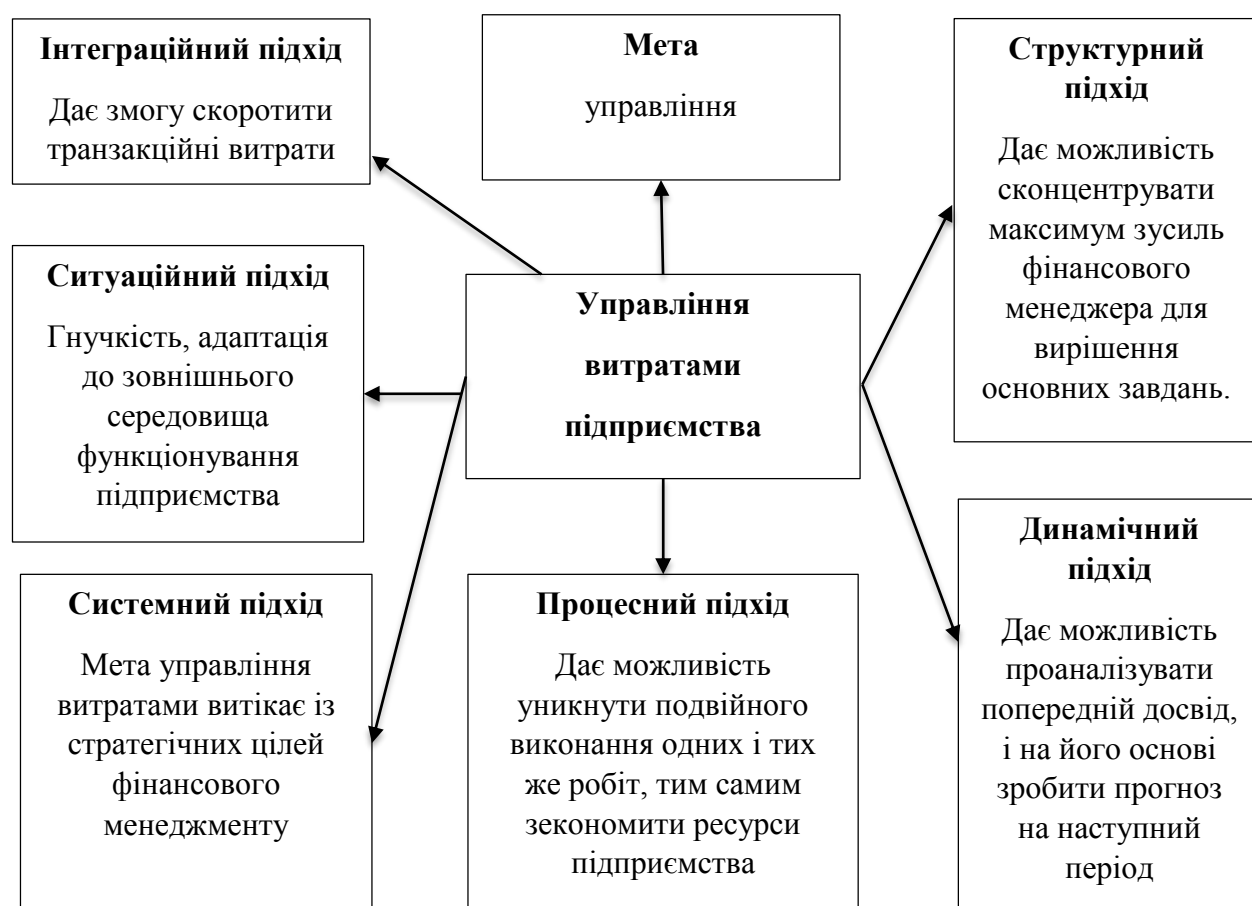

Рис. 1.1. Підходи щодо трактування поняття «управління витратами підприємства»

Отже, управління витратами – це багатогранний, комплексний, ціленаправлений процес формування витрат, який забезпечує досягнення

стратегічної мети господарської діяльності підприємства. Автор І. М. Труніна [79, с. 188–189] розглядає стратегічне управління витратами як процес, спрямований на їх раціоналізацію за встановленим переліком бізнес-процесів протягом певного періоду з урахуванням затратоутворюючих чинників, що забезпечує виконання функцій управління затратами на стадіях розроблення, формування, реалізації, контролювання й регулювання загальної стратегії підприємства, а також дає змогу враховувати конкурентні переваги щодо затрат.

Розглянемо декілька сучасних підходів до управління витратами на підприємстві. 1. Традиційний (стандартний) підхід.

1. Традиційний підхід базується на бюджетуванні, яке є ключовим інструментом планування та контролю витрат. Цей метод дозволяє підприємствам заздалегідь визначати ресурси, необхідні для досягнення стратегічних цілей. У річних бюджетах розподіляються кошти між підрозділами відповідно до прогнозів і ринкових умов. Однак бюджетування є ефективним лише тоді, коли витрати систематично відстежуються та порівнюються з плановими показниками. Це забезпечує можливість вчасного виявлення відхилень, коригування стратегії та запобігання перевитратам. Такий підхід забезпечує фінансову стабільність і допомагає підприємствам діяти в умовах передбачуваності.

2. Інноваційний підхід акцентує увагу на впровадженні сучасних технологій для оптимізації управління витратами. Він відповідає потребам сучасного бізнесу, який прагне швидко адаптуватися до змін і залишатися конкурентоспроможним. Використання автоматизації, хмарних технологій, аналітичних платформ і штучного інтелекту дозволяє не тільки швидше збирати й обробляти дані, але й проводити їх аналіз у режимі реального часу. Це сприяє прийняттю оперативних і більш обґрунтованих рішень, що знижують ризики й дозволяють підприємствам гнучко реагувати на зовнішні виклики. Крім того, такі підходи значно знижують ризик людських помилок і забезпечують прозорість процесів управління витратами.

3. Стратегічний підхід фокусується на досягненні довгострокових результатів, виходячи за межі звичайного контролю витрат. Використання

інструментів ABC/XYZ аналізу дозволяє класифікувати товари чи послуги за їхньою важливістю для підприємства, зосереджуючи ресурси на найприбутковіших або стратегічно важливих напрямках. Оптимізація постачальницького ланцюга, яка є важливою складовою цього підходу, допомагає налагоджувати взаємовигідні відносини з постачальниками, мінімізувати витрати на логістику та забезпечити безперебійну роботу. Це дозволяє підприємствам бути готовими до ринкових викликів і закладати основи для подальшого розвитку.

4. Функціональний підхід пропонує деталізований аналіз витрат у межах окремих підрозділів і функціональних напрямків. Наприклад, витрати на виробництво, маркетинг, логістику або управління фінансами розглядаються окремо, що дозволяє оцінити ефективність роботи кожного з підрозділів. Це дає можливість не лише визначити слабкі місця в управлінні витратами, але й розробити індивідуальні стратегії оптимізації для кожної сфери діяльності. Особливістю цього підходу є орієнтація на досягнення конкретних результатів, що враховують як фінансові, так і нефінансові показники.

5. Екологічний підхід набирає дедалі більшого значення в умовах глобальних екологічних викликів. Він враховує не лише фінансові, а й екологічні аспекти діяльності. Підприємства, які дотримуються цього підходу, інтегрують принципи сталого розвитку у свою стратегію управління витратами. Це передбачає зниження негативного впливу на довкілля шляхом впровадження енергоефективних технологій, раціонального використання ресурсів та зменшення кількості відходів. Екологічний бухгалтерський облік, який є складовою цього підходу, допомагає аналізувати витрати, пов'язані з екологічними ініціативами, що сприяє формуванню відповідального бізнесу та зменшенню екологічного сліду.

6. Управління значущістю витрат зосереджене на застосуванні таких інструментів, як Lean і Six Sigma. Ці методики спрямовані на усунення неефективних процесів, мінімізацію відходів і підвищення якості продукції або послуг. Lean орієнтується на визначення та виключення витрат, які не додають цінності для клієнта, тоді як Six Sigma допомагає зменшувати варіативність процесів, забезпечуючи їхню стабільність. У поєднанні ці підходи дозволяють

підприємствам досягати високого рівня продуктивності, забезпечувати клієнтам якісний продукт і підтримувати конкурентоспроможність на ринку.

Система управління витратами є багаторівневим процесом, який передбачає облік, аналіз, планування за видами й контроль рівня витрат, визначення їх впливу на результати діяльності підприємства; розробку напрямів ефективного використання ресурсів, а також формування дієвої системи мотивації працівників до оптимізації витрат [13]. Використання системи управління витратами в підприємстві направлене, в першу чергу, на зниження ризику перевитрат шляхом ретельного комплексного планування роботи усіх його підсистем.

У сучасних умовах управління витратами означає створення єдиної, раціональної, чітко та безперебійно функціонуючої системи з певними цільовими установками та взаємопов'язаними елементами (див. рис. 1.2).

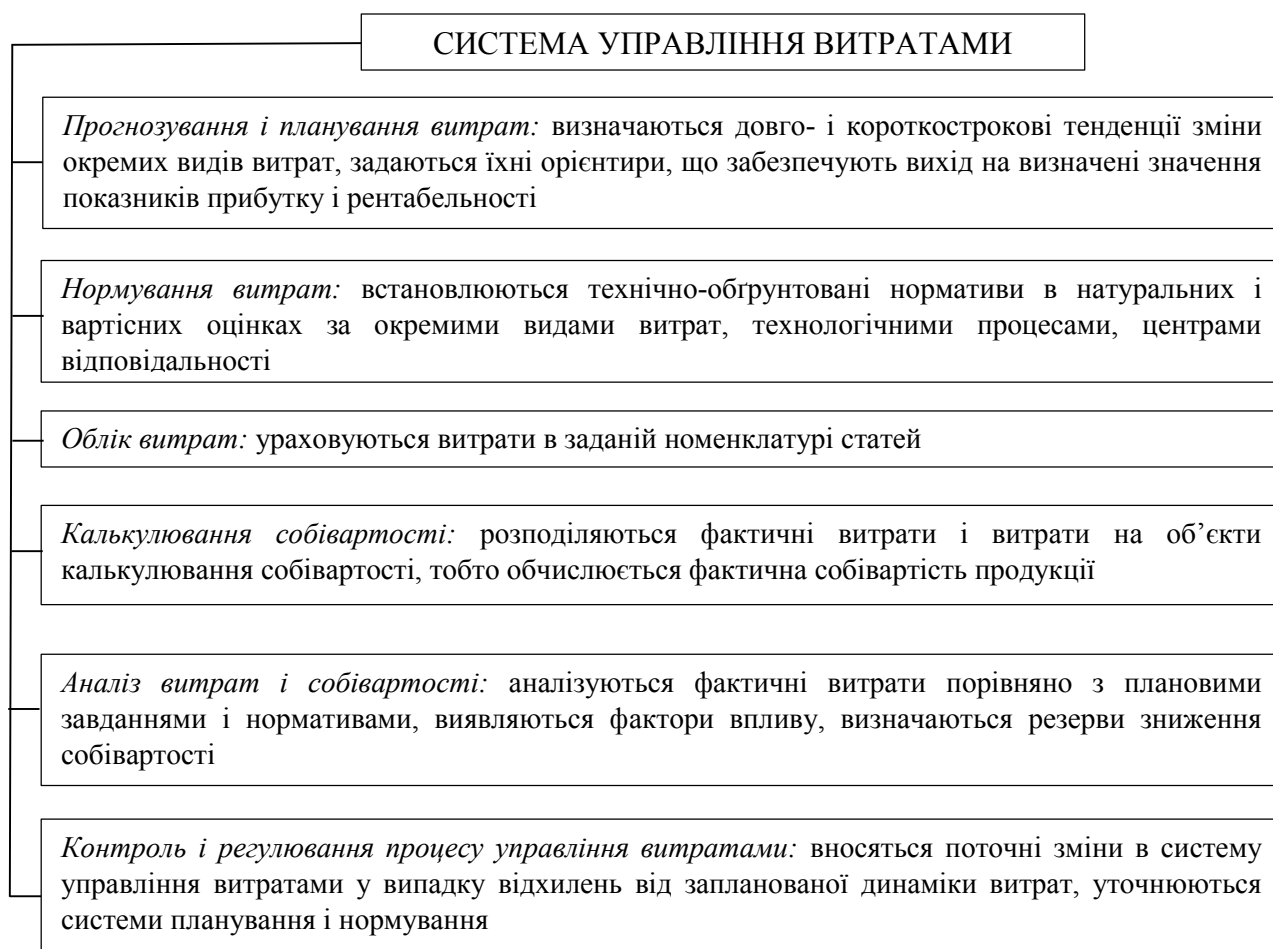

Рис. 1.2. Аналітичні елементи системи управління витратами

На думку Борисюка І.О., у системі управління витратами виділяють

функціональний та організаційний аспекти [6, с. 114].

Система управління витратами включає такі організаційні підсистеми, як:

- пошук і виявлення факторів економії ресурсів;
- планування витрат за видами;
- облік й аналіз витрат;
- стимулювання економії ресурсів і зниження витрат.

Такими підсистемами керують відповідні структурні одиниці підприємства.

Кожен елемент системи виконує чітко поставлені завдання і спрямований на досягнення загальних цілей підприємства.

Так, організаційні підсистеми: нормування витрат, ресурсів, планування і прогнозування витрат за іншими видами, облік й аналіз, пошук і виявлення факторів економії ресурсів – вирішують проблеми в межах своїх обов'язків, а всі разом забезпечують конкурентоспроможність і ефективність діяльності як окремих підрозділів, так і підприємства в цілому.

Система управління витратами – це сукупність взаємопов'язаних елементів, методів і механізмів, що діють у межах функціональних обов'язків і утворюють певну цілісність, за допомогою яких узагальнюються процеси постачання, використання ресурсів, вирішуються чітко поставлені цілі, реалізуються тактичні і стратегічні плани.

Система управління витратами має характерні ознаки і знаходиться під впливом багатьох факторів і спрямована на вирішення наступних завдань:

- здійснення контролю за ходом господарської діяльності підприємства;
- виявлення тенденцій змін рівня, обсягу та структури витрат на обсяг виробництва та одиницю продукції;
- збір, аналіз інформації про витрати; нормування, планування витрат у розрізі елементів, виробничих підрозділів і видів продукції;
- пошук резервів економії ресурсів і оптимізації витрат тощо.

Ефективна система управління витратами повинна ґрунтуватися на дотриманні певних принципів:

1. Системний підхід (передбачає стратегічне й оперативне планування, облік

та контроль витрат_;

2. Конфіденційність інформації (системи управління витратами повинні мати суто внутрішнє призначення і за межі підприємства виходить лише в ролі конференційної інформації);

3. Пріоритет стратегічних цілей перед поточними завданнями (обґрунтування стратегічних цілей підприємства);

4. Принцип безперервності (постійний пошук, передачу, нагромадження, обробка та аналіз інформації для потреб управління підприємством);

5. Наскрізна систематизація (вимагає сталої й вичерпної структуризації всіх інформаційних потоків системи управління витратами);

6. Принцип взаємодії підрозділів підприємства (визначення регулюючих параметрів; система «опорних точок» внутрішньогосподарських економічних відносин);

7. Принцип періодичності (складання та обговорення документа слід здійснювати за певним графіком, узгодженим з виробничою та збутовою циклічністю діяльності підприємства);

8. Принцип економічної обґрунтованості та достовірності (лише достовірна та обґрунтована інформація дозволить керівництву приймати ефективні управлінські рішення).

Ці принципи вказують загальні напрями управління витратами, а на конкретному підприємстві застосовуються з урахуванням його організаційно-економічних особливостей. Обов'язковість дотримання всіх без винятку принципів не слід розглядати як абсолютну і тим більше як вимогу уніфікації системи управління витратами на підприємствах.

Крім того, ефективна система управління витратами має ґрунтуватися на дотриманні певних правил, а саме:

- бути орієнтованою безпосередньо на задоволення інформаційних потреб підприємства під час управління його діяльністю;

- підприємство має право самостійно вибирати форми та системи управління витратами;

- пріоритетними мають бути саме стратегічні, а не поточні завдання й цілі;
- процес пошуку, передачі, нагромадження, оброблення та аналізу інформації має бути безперервним для задоволення потреб усіх рівнів управління підприємством;
- управління витратами має здійснюватися на основі кошторису (бюджету), що забезпечує взаємодію підрозділів та оцінку результатів їх діяльності;
- обов’язкова участь персоналу в процесі управління витратами;
- використання певного методу управління витратами має бути економічно обґрунтованим та мінімально трудомістким.

Отже, система управління витратами можна визначити як систему принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, заснованих на використанні об’єктивних економічних законів.

1.3. Методичні засади управління витратами підприємства

Управління витратами орієнтоване на досягнення мети управління, тобто на практичний кінцевий результат підприємства – отримання прибутку. З тим щоб досягнути мети управління витратами необхідно: мінімізувати суми витрат, знижувати суми витрат, забезпечення перевищення суми доходів над витратами і зростання рівня віддачі від витрат.

Досягнення мети управління витратами потребує вибору показників (методів, процедур оцінювання витрат, подання інформації по них у звітність, складання операційних, фінансових, інвестиційних бюджетів тощо). Важливим серед підходів є процесний – це його зміст, організація і технології. Автори, Гапоненко А. Л. і Савельєва М. В. [17] відзначають, що організація процесу управління витратами включає виявлення учасників процесу й порядок їхньої взаємодії; опис тимчасової послідовності протікання процесу, обумовлений послідовною реалізацією функцій, визначення процедури взаємодії різних органів та осередків у процесі. Але слід відзначити, що після підходів щодо управління витратами необхідно звернути увагу на методи, які застосовуються для досягнення

мети. Як правило в теорії і практиці застосовуються розповсюджені методи щодо управління витратами.

Кожне підприємство обумовлює вибір методів управління витратами самостійно тому що, як відзначається у монографії автора Козаченко В. Г. [38, с. 20], методи управління витратами підприємства залежать від специфіки, унікальності витрат як об'єкта управління, незалежності від формального управлінського впливу, безповоротності, закінченості, циклічності, неповної контрольованості, сталості, превентивності, двоїстості природи формування.

Більшість сучасних методів поширена в зарубіжній практиці та досить ефективна для різних форм господарської діяльності, зокрема метод ABC, CVP-аналіз, таргет-костинг, LCC-аналіз, метод VCC, абсорпшн-костинг, бенчмаркінг, кайзен-костинг, кост-кіллінг, EVA. Розглянемо більш детально їх сутність, проаналізуємо переваги та недоліки (див. табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Переваги та недоліки методів управління витратами

Назва методу	Переваги методу	Недоліки методу
1	2	3
Метод ABC	Значне підвищення обґрунтованості віднесення накладних витрат на конкретний продукт; більш точне калькулювання собівартості; забезпечення взаємозв'язку одержуваної інформації з процесом формування витрат	Точне калькулювання собівартості; забезпечення взаємозв'язку одержуваної інформації з процесом формування витрат. Зростання витрат на управління у зв'язку зі значними змінами в системі бухгалтерського обліку та вдосконаленням системи інформаційної підтримки
Метод CVP	Простота та наочність, а також можливість визначити обсяг продажів, за якого досягається беззбитковість виробництва або заданий фінансовий результат	Складність поділу витрат підприємства на змінні та постійні; суттєва зміна кінцевого результату за будь-якої зміни вхідних факторів; неможливість проведення графічного аналізу за кількості видів продукції більше трьох; наявність допущення про незалежність продуктивності праці від масштабів діяльності та часу
Метод VCC	Дає змогу представити величину витрат підприємства у зв'язку зі створенням нової вартості, оцінити доцільність процесів, що ведуть до формування витрат, максимально повно прив'язати витрати підприємства до очікуваних доходів	Вимагає створення відповідного інформаційного забезпечення, постійної оптимізації витрат у рамках оперативного управління діяльністю підприємства та участі кваліфікованих фахівців

Продовження таблиці 1.5

1	2	3
Метод LCC	Отримання в довгостроковому періоді оцінки понесених витрат та їх покриття відповідними виробу доходами; забезпечення точного прогнозу всіх витрат і співвідношення одержуваного доходу та понесених витрат; забезпечення стратегічного бачення структури витрат і зіставлення її зі структурою доходів	Відсутність періодизації фінансових результатів; невизначеність в обліку накладних витрат; можливі витрати на отримання більш глибокої додаткової інформації.
Метод таргет-костингу	Маркетингова орієнтація виробництва; можливість визначення цільових витрат для нових продуктів; контроль витрат на етапі планування.	Значний час та інвестиції для цільового зниження витрат, можлива відсутність у підприємства технічних можливостей для зниження собівартості до заданого рівня
Метод абзорпшн-костингу	Відсутність поділу витрат підприємства на постійні та змінні; точне визначення фінансового результату діяльності фірми; чітке обґрунтування необхідності додаткового замовлення або відмова від нього.	Умовність у розподілі накладних витрат; встановлення фактичної собівартості одиниці продукції тільки в кінці періоду; включення в собівартість продукції не пов'язаних з процесом виробництва витрат; ускладнення процедур обліку; недостатня увага, приділена характеру поведінки витрат залежно від обсягу продукції, що випускається.
Метод бенчмаркінгу	Дає змогу використовувати досвід і технології інших підприємств.	Ймовірність неправильного вибору підприємства-еталона та високі вимоги до системності й цілеспрямованості у застосуванні досвіду інших фірм.
Метод кайзен-костингу	Забезпечення безперервного зниження витрат і утримання їх на заданому рівні.	Пов'язані зі складнощами мотивування персоналу та підтримкою залучення в діяльність організації.
Метод кост-кіллінгу	Дає змогу швидко скоротити витрати підприємства, що виникають у внутрішньому та зовнішньому середовищах.	Певна жорсткість методу (включає скорочення витрат на заробітну плату та скорочення персоналу) і необхідність системного застосування
EVA-підхід	Відкривається потенціал, який закладений у персоналі будь-якої організації; надає інформацію і мотивацію співробітникам; дає змогу враховувати дохідність та ризики проєктів (операційні і фінансові); дає можливість уникнути розбіжностей між фінансовою звітністю та реальним станом речей	Недооцінка таких факторів довгострокового успіху, як знання персоналу, інформаційні технології, корпоративна культура; досить складні розрахунки; орієнтація переважно на короткострокову перспективу, а не на довгострокову.

Метод ABC (Activity-Based Costing) передбачає, що кожен продукт споживає

різні види діяльності, а сама виробнича діяльність, у свою чергу, споживає ресурси, що необхідні для її виконання. Витрати підприємства прямо пропорційні масштабам діяльності, і тому спочатку потрібно правильно розподілити ресурси між центрами діяльності, а вже потім ці ресурси спрямовуються безпосередньо на виготовлення конкретних продуктів, що дозволяє максимально точно врахувати витрати на кожен виріб.

CVP-аналіз (Cost-Volume-Profit Analysis) фокусується на порівнянні витрат підприємства з доходом від продажу та прибутком, що дає змогу визначити критичний обсяг реалізації, при якому бізнес виходить на беззбитковість або досягне запланованого фінансового результату. Такий аналіз є важливим інструментом для оптимізації структури витрат і планування ефективної стратегії продажів.

LCC-аналіз (Life Cycle Costing) зосереджений на оцінці витрат, які виникають протягом усього життєвого циклу продукту, починаючи від розробки і виробництва і до його утилізації. Це дозволяє підприємствам мати комплексне уявлення про витрати, які можуть виникнути на різних етапах життєвого циклу, а також вимагати точних маркетингових описів ринку та чіткого розуміння етапів, через які проходить продукт.

Метод VCC (Value Chain Costing) передбачає вивчення витрат, які не перебувають під прямим контролем підприємства, але можуть впливати на загальну споживчу вартість. Застосування цього методу вимагає ґрунтовного розуміння внутрішніх процесів компанії, її стратегічного позиціонування на ринку, а також взаємодії з іншими учасниками ланцюга створення вартості.

Таргет-костинг орієнтується на встановлення цільової собівартості на основі заданої ціни реалізації та очікуваного рівня прибутку. Це вимагає тісної горизонтальної взаємодії між усіма підрозділами підприємства, організації постійного контролю витрат і проведення регулярних маркетингових прогнозів для забезпечення досягнення бажаних фінансових результатів.

Метод абсорпшн-костингу (Absorption Costing) передбачає включення всіх витрат у собівартість продукції, зокрема накладних витрат, що потребує

використання спеціальних методів розподілу накладних витрат, аби максимально точно обчислити їх частину, яка повинна бути включена в собівартість одиниці продукції.

Бенчмаркінг витрат передбачає порівняння управлінських практик підприємства з підприємствами-лідерами для виявлення можливих шляхів оптимізації та підвищення ефективності управління витратами. Важливими умовами для успішного застосування цього методу є правильний вибір еталонного підприємства та доступ до достовірної інформації щодо еталонних результатів і методів їх досягнення.

Кайзен-костинг спрямований не на досягнення конкретної величини витрат, а на їх постійне зниження. Такий підхід передбачає проведення регулярних удосконалень на всіх етапах виробництва, залучення до цього процесу всіх співробітників і створення системи мотивації для безперервного покращення результатів.

Метод кост-кіллінгу орієнтований на максимальне скорочення витрат у найкоротші терміни без шкоди для основних напрямів діяльності підприємства, зазвичай застосовується в кризових ситуаціях або для підвищення конкурентоспроможності компанії. Для застосування цього методу необхідно мати достовірну інформацію про витрати і активно працювати над мотивацією персоналу до скорочення витрат.

Метод EVA (Economic Value Added) є досить новим і дозволяє пов'язати створення вартості з конкретними групами працівників або підрозділами підприємства. Це дає змогу створити критерії для диференційованої винагороди працівників, що стимулює їх до досягнення високих результатів у діяльності підприємства. Вибір методу управління витратами є важливим кроком для керівництва підприємства, і він повинен базуватися на детальному аналізі переваг та недоліків кожного підходу, з урахуванням специфіки діяльності та цілей компанії.

Крім того, всі методи управління витратами діляться на такі дві групи: стратегічні та оперативні. Стратегічні методи дають змогу здійснювати управління

в межах потенціалу підприємства в довгостроковій перспективі задля забезпечення конкурентної переваги за витратами з орієнтацією як на матеріальні, так і на нематеріальні фактори. Оперативні методи дають змогу здійснювати управління в рамках наявного потенціалу фірми в короткостроковій перспективі задля максимізації прибутку з орієнтацією на матеріальні чинники.

Окрім загального підходу до визначення ефективності управління витратами, особливу увагу слід приділяти оцінці використання різних ресурсів підприємства. Для цього необхідно визначати та розраховувати ключові економічні показники, які відображають ефективність роботи трудових, матеріальних, фінансових, інформаційних та інших видів ресурсів (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Показники оцінки ефективності використання ресурсів
в системі управління витратами

№ з/п	Показник	Сутність показника	Формула для розрахунку
1	2	3	4
1	Фондовіддача	Демонструє скільки продукції виготовлено на кожну гривню, вкладену в основні засоби	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}$
2	Фондомісткість	Показник показує скільки основних засобів вкладено в одну гривню чистого доходу	$\frac{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}{\text{Чистий дохід}}$
3	Рентабельність (збитковість) основних засобів	Демонструє який % прибутку (збитку) приносять основні засоби фірми	$\frac{\text{Чистий прибуток (збиток)} * 100\%}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}$
4	Коефіцієнт фізичного зносу основних засобів	Відображає на скільки основні засоби компанії зношені	$\frac{\text{Сума нарахованої амортизації}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$
5	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Показник відображає кількість оборотів, які здійснюють оборотні активи фірми	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Величина нормованих оборотних коштів}}$
6	Тривалість одного обороту оборотних коштів	Відображає термін, за який оборотні активи здійснюють один оборот	$\frac{\text{Тривалість календарного періоду}}{\text{Коефіцієнт оборотності оборотних коштів}}$
7	Рентабельність (збитковість) оборотних коштів	Демонструє % прибутку (збитку) який приносять фірмі оборотні кошти фірми	$\frac{\text{Чистий прибуток (збиток)} * 100\%}{\text{Величина нормованих оборотних засобів}}$

Продовження таблиці 1.6

1	2	3	4
8	Матеріаловіддача	Показує кількість готової продукції, яка припадає на 1 грн. вкладених матеріальних витрат	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Матеріальні витр. на виробн. реалізованої прод.}}$
9	Матеріаломісткість продукції	Обернений показник, який показує скільки матеріалів витрачено на одну гривню отриманого доходу	$\frac{\text{Матеріальні витр. на виробн. реалізованої прод.}}{\text{Чистий дохід}}$
10	Продуктивність праці	Відображає яку кількість продукції виготовляє один працівник	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Середньооблікова чисельність персоналу}}$
11	Коефіцієнт прибутковості (збитковості) праці	Показує скільки гривень прибутку (збитку) припадає на одного працівника	$\frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Середньооблікова чисельність персоналу}}$
12	Чиста рентабельність (збитковість) операційних витрат	Відображає % прибутку (збитку), який приносять підприємству операційні витрати	$\frac{\text{Чистий прибуток (збиток)} * 100\%}{\text{Величина операційних витрат}}$
13	Коефіцієнт покриття реалізованих виробничих витрат	Відображає скільки доходу припадає на одну гривню вкладених виробничих витрат	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$
14	Коефіцієнт покриття постійних витрат	Відображає скільки доходу підприємства припадає на одну гривню постійних витрат	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Адміністративні витрати + Витрати на збут}}$
15	Рентабельність (збитковість) виробництва	Характеризує % прибутку, який припадає на одну грн виробничих витрат	$\frac{\text{Прибуток (збиток) від реалізації продукції} * 100\%}{\text{Собівартість виготовленої продукції}}$
16	Критичний обсяг виробництва у вартісному виразі	Обсяг доходу, який повністю покриває витрати виробничої діяльності	Операційні витрати
17	Коефіцієнт безпеки операційної діяльності	Показує рівень операційного ризику в діяльності підприємства. Чим вищий рівень даного показника, тим безпечніші умови діяльності фірми.	$\frac{\text{Чистий дохід} - \text{Беззбитковий чистий дохід}}{\text{Чистий дохід}}$

Можна стверджувати, що застосування сучасних методів управління витратами дозволяє не лише знижувати витрати, але й оптимізувати їх структуру, підвищувати конкурентоспроможність продукції, забезпечувати гнучкість у реагуванні на зміни ринкових умов.

Різноманітність підходів, таких як ABC, CVP-аналіз, таргет-костинг, LCC-

аналіз, кайзен-костинг та інші, надає підприємствам можливість обирати ті методи, які найкраще відповідають їхній специфіці, галузевим умовам і стратегічним цілям. Крім того, поділ методів на стратегічні та оперативні забезпечує досягнення результатів як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Ефективне управління витратами сприяє раціональному використанню ресурсів, що підкріплюється розрахунком ключових економічних показників. Це дозволяє підприємствам підтримувати стійкість, досягати фінансової стабільності та розвиватися навіть в умовах високої конкуренції.

Висновки до розділу 1

За результатами проведеного дослідження теоретичних основ управління витратами на підприємстві можна зробити наступні висновки:

1. Управління витратами є важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Аналіз літературних джерел свідчить про значну різноманітність трактувань поняття «витрати», що зумовлює необхідність узгодження термінології для ефективного управління ними. Витрати можна розглядати як грошовий вираз використаних ресурсів, необхідних для здійснення господарської діяльності, і вони безпосередньо впливають на фінансовий результат підприємства. Класифікація витрат за різними ознаками (економічними елементами, статтями калькуляції тощо) дозволяє підприємству забезпечити прозорість управління витратами та їх облік, прогнозувати вплив витрат на прибуток, ефективно контролювати та оптимізувати структуру витрат, сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Розмежування понять «затрати» і «витрати» з урахуванням їхнього економічного змісту дозволяє підвищити точність аналітичних процедур. Правильна класифікація витрат і їх аналіз створюють базу для ефективного планування, обліку та контролю, забезпечуючи підприємству можливість адаптації до змінних умов ринку та покращення показників діяльності, що є основою прийняття ефективних управлінських рішень.

2. Ефективне управління витратами є ключовим елементом забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Воно спрямоване на оптимізацію використання ресурсів, раціоналізацію бізнес-процесів та досягнення стратегічних цілей. Сучасні підходи до управління витратами враховують впровадження інноваційних технологій, стратегічну орієнтацію, екологічні аспекти та інтеграцію принципів Lean/Six Sigma. Формування системи управління витратами, яка ґрунтується на прозорості, системності та економічній обґрунтованості, забезпечує стабільність і розвиток підприємства в умовах ринкових викликів.

3. Можна стверджувати, що застосування сучасних методів управління витратами дозволяє не лише знижувати витрати, але й оптимізувати їх структуру, підвищувати конкурентоспроможність продукції, забезпечувати гнучкість у реагуванні на зміни ринкових умов. Різноманітність підходів, таких як ABC, CVP-аналіз, таргет-костинг, LCC-аналіз, кайзен-костинг та інші, надає підприємствам можливість обирати ті методи, які найкраще відповідають їхній специфіці, галузевим умовам і стратегічним цілям. Крім того, поділ методів на стратегічні та оперативні забезпечує досягнення результатів як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

4. Ефективне управління витратами сприяє раціональному використанню ресурсів, що підкріплюється розрахунком ключових економічних показників. Це дозволяє підприємствам підтримувати стійкість, досягати фінансової стабільності та розвиватися навіть в умовах високої конкуренції.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ТОВ «ГАЙСИНСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»

2.1. Діагностика фінансово-економічної діяльності підприємства

ТОВ «Гайсинський молокозавод» – надійний виробник високоякісних молочних продуктів, який здобув популярність серед споживачів завдяки своїй продукції з відмінними споживчими властивостями. Завдяки постійним інноваціям та дотриманню високих стандартів якості, продукція заводу користується стійким попитом на ринку.

Основні напрямки діяльності підприємства:

- 1) Виробництво та реалізація молочних продуктів.
- 2) Організація оптової та роздрібної торгівлі продовольчими товарами через мережу магазинів.
- 3) Проведення додаткової комерційної діяльності, що включає інші види оптової торгівлі.

Завод спеціалізується на переробці молока та виробництві масла і сиру, що є основною частиною його діяльності, відповідно до КВЕД 10.51. Окрім того, підприємство здійснює виробництво маргарину та інших харчових продуктів, а також займається супутніми послугами, включаючи оптову та роздрібну торгівлю, транспортні перевезення і надання нерухомості в оренду.

ТОВ «Гайсинський молокозавод» є важливим гравцем на ринку молочних продуктів, постійно підтримуючи свою репутацію завдяки різноманітності асортименту та стабільному виробництву продукції, що відповідає найвищим вимогам споживачів.

ТОВ «Гайсинський молокозавод» розташований в м Гайсин Вінницької області. Завод заснований в 1932 році. Незважаючи на такий поважний вік, підприємство експлуатує сучасне технологічне обладнання, зберігши при цьому старі традиції і культуру виробництва сирів і масел.

За останні 10 років підприємство було повністю технологічно модернізовано.

Цех з прийому сировини збагатився сучасним обладнанням, на якому проводиться бактофугування, сепарація і пастеризація, що дозволяє приводити молоко, що закуповується до необхідних параметрів. Повністю реконструйовано цех з виробництва м'яких і твердих сирів. Модернізовані камери дозрівання сиру і побудовані додаткові сховища для зберігання готової продукції.

При виробництві сирів побічним продуктом є молочна сироватка. Довгі роки сироватку виливали, що завдавало істотної шкоди навколишньому середовищу.

У 2014 році на заводі реалізована технологія нанофільтрації сироватки, яка зменшує вміст мінералів, особливо хлоридів натрію і калію і таким чином комбінує процес зменшення обсягу і часткової демінералізації.

На початку 2018 запущений в експлуатацію цех з виробництва сухих молочних продуктів, що дозволило виробляти суху сироватку і сухе знежирене молоко.

На сьогоднішній день технологічні потужності заводу дозволяють щомісяця виробляти 300 тонн твердих і 180 тонн м'яких сирів, 540 тонн масла і спредів, 360 тонн сухих молочних продуктів.

В даний час продукція ТОВ «Гайсинський молокозавод» представлена у більшості регіонів України, але зацікавлені в розширенні ринку збуту продукції заводу. Також, географія поставок давно вийшла за межі України і включає такі країни як: Латвія, Молдова, Румунія, Грузія, Казахстан, Єгипет, Йорданія, В'єтнам, Саудівська Аравія, Гонконг, Китай.

У оснащеної сучасним обладнанням лабораторії здійснюється постійний контроль якості сировини і готової продукції на відповідність санітарно-гігієнічним нормам.

На підприємстві впроваджена система управління якістю та безпекою харчових продуктів відповідно до вимог міжнародних стандартів ISO 22000 (НАССР).

Місце підприємства в економічній системі регіону відображено в таблиці 2.1.

Місце ТОВ «Гайсинський молокозавод» в економічній системі регіону

Ознака	Характеристика
Повне найменування юридичної особи	Товариство з обмеженою відповідальністю «Гайсинський молокозавод»
Скорочена назва	ТОВ «Гайсинський молокозавод»
Статус юридичної особи	Не перебуває в процесі припинення
Код ЄДРПОУ	34309918
Дата реєстрації	17.04.2006 (18 років 7 місяців)
Уповноважені особи	Осадчий Тарас Володимирович
Розмір статутного капіталу	10000000,00 грн.
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
Види діяльності	Основний: 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру Інші: 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві 10.42 Виробництво маргарину і подібних харчових жирів 10.89 Виробництво інших харчових продуктів, н.в.і.у. 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин 46.33 Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами 77.31 Надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами 49.41 Вантажний автомобільний транспорт 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна 71.20 Технічні випробування та дослідження 35.11 Виробництво електроенергії
Місцезнаходження юридичної особи	Україна, 23700, Вінницька область, місто Гайсин, вулиця Заводська, будинок 45
Телефон	+380433422246, +380675056095

ТОВ «Гайсинський молокозавод» володіє власними основними та оборотними засобами, має самостійний баланс і відкриті розрахункові та валютні рахунки в банках, а також інші банківські рахунки. Підприємство оснащено круглою печаткою з назвою та ідентифікаційним номером Товариства, а також штампами і бланками з найменуванням, емблемою та іншими необхідними реквізитами.

Завдяки високій якості молочної сировини та передовим технологіям переробки, ТОВ «Гайсинський молокозавод» здатне протягом усього року

постачати натуральну та свіжу продукцію на ринок Вінницької області та сусідніх регіонів. Підприємство використовує лінійно-функціональну структуру управління, що забезпечує ефективне та організоване ведення бізнесу (див. рис. 2.1).

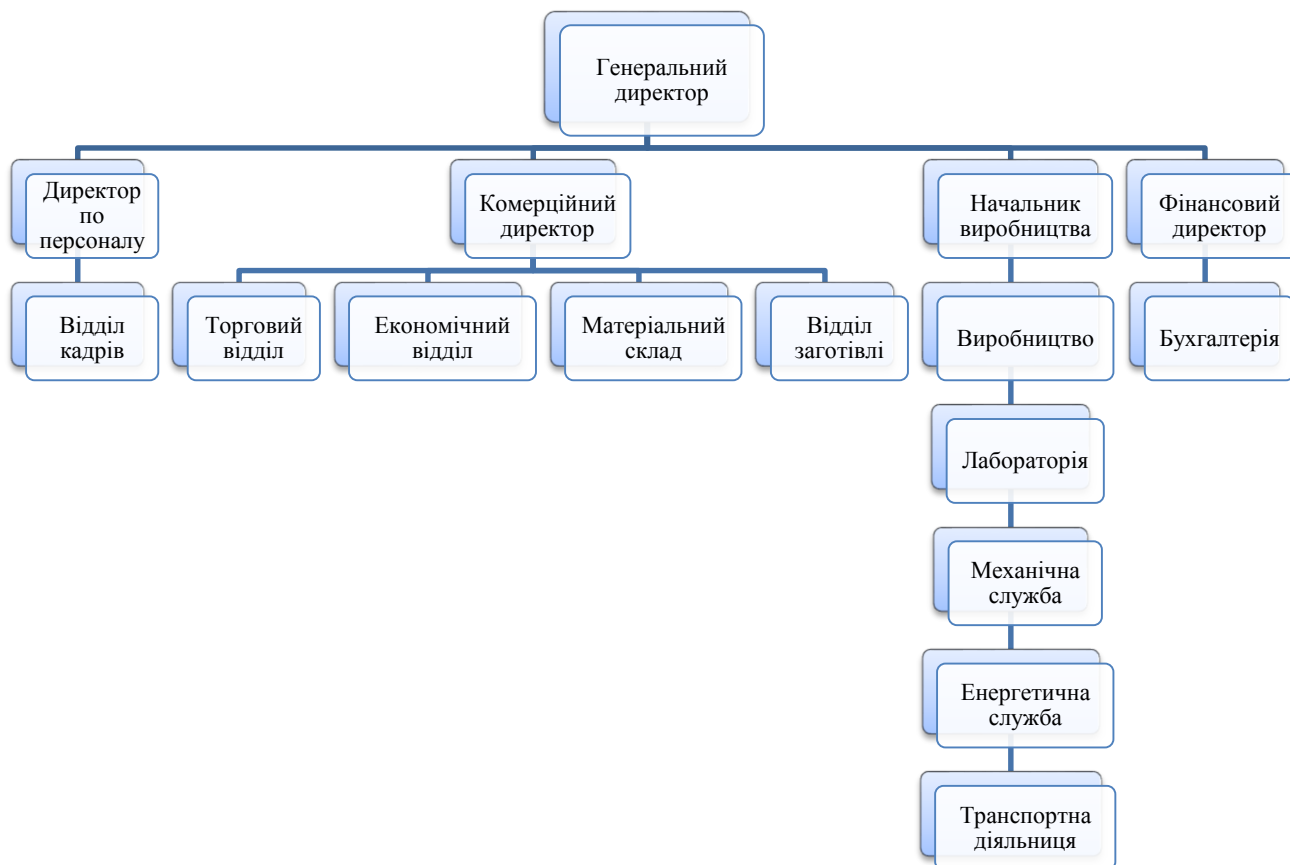

Рис. 2.1 Організаційно-функціональна структура ТОВ «Гайсинський МОЛОКОЗАВОД»

Очолює підприємство генеральний директор, який має під своїм керівництвом усі підрозділи та служби організації. Кожен підрозділ відповідає за певні функції, що сприяють ефективному веденню діяльності.

Основні підрозділи підприємства включають виробничий відділ, бухгалтерію, торговий відділ, економічний відділ, лабораторію, відділ кадрів, відділ заготівлі, енергетичну та механічну служби, транспортну дільницю та матеріальний склад. Кожен відділ має свої функції, що сприяють досягненню стратегічних цілей підприємства.

Відділ кадрів відповідає за облік та управління персоналом, оформлення

прийому, переведення і звільнення працівників відповідно до трудового законодавства. Торговий відділ займається забезпеченням замовлень на продукцію та укладанням договорів на її поставку. Відділ заготівлі розробляє плани матеріально-технічного забезпечення підприємства, шукає нових постачальників сировини та оптимізує витрати на її заготівлю.

Бухгалтерія займається організацією обліку і фінансової діяльності підприємства, а економічний відділ забезпечує економічне планування та пошук резервів для підвищення ефективності виробництва. Виробничий відділ безпосередньо відповідає за переробку молока і виготовлення молочних продуктів.

Крім того, генеральний директор має підпорядкованих спеціалістів, які відповідають за конкретні напрямки діяльності. Це головний інженер, який забезпечує виробничі процеси, головний механік, що відповідає за утримання обладнання, інженер з охорони праці, який організовує заходи для забезпечення безпеки на виробництві, а також інженер-програміст, який займається автоматизацією обліку та управлінських процесів.

Керівники кожного підрозділу активно залучені до планування, організації, контролю та регулювання основних бізнес-процесів підприємства, що дозволяє забезпечити його ефективне функціонування та стабільний розвиток.

Діагностика фінансово-економічної діяльності підприємства має велику важливість, оскільки дозволяє оцінити його поточний фінансовий стан та виявити можливості для покращення. За допомогою такої діагностики можна оцінити, наскільки ефективно використовуються ресурси підприємства, а також визначити, чи здатне воно виконувати свої фінансові зобов'язання. Це також допомагає виявити як сильні сторони компанії, так і її слабкі місця, що потребують коригування чи вдосконалення.

Завдяки детальному аналізу фінансових показників можна прогнозувати майбутні результати підприємства, що дозволяє своєчасно реагувати на зміни в економічному середовищі або на ринку. Така інформація також є основою для прийняття стратегічних рішень щодо розвитку підприємства, розширення діяльності або інвестицій.

Діагностика також сприяє оптимізації витрат, оскільки дозволяє виявити неефективні витрати і шляхи для їх скорочення, що підвищує загальну ефективність компанії. Завдяки цьому підприємство може збільшити свою рентабельність і забезпечити сталий фінансовий розвиток.

Крім того, регулярний моніторинг фінансового стану підвищує довіру до підприємства з боку інвесторів, партнерів та кредиторів. Це може позитивно вплинути на залучення додаткового фінансування або укладання нових бізнес-угод.

Не менш важливим аспектом є виконання зобов'язань перед державними органами контролю. Це дозволяє забезпечити прозорість та законність діяльності підприємства, що, у свою чергу, позитивно впливає на його репутацію.

Таким чином, діагностика фінансово-економічної діяльності є необхідним інструментом для досягнення стабільності та росту підприємства, ефективного управління фінансами та підтримки конкурентоспроможності на ринку.

Динаміка зміни основних економічних показників господарської діяльності ТОВ «Гайсинський молокозавод» представлена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Основні економічні показники господарської діяльності

ТОВ «Гайсинський молокозавод»

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+, -	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	560510	572136	838443	277933,0	49,59
Валовий прибуток, тис. грн.	125583	131859	178554	52971,0	42,18
Чистий прибуток, тис. грн.	6609	7013	7050	441,0	6,67
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	1377	1364	1310	-67,0	-4,87
Середньорічна вартість:					
– необоротних активів;	8910,0	14256,0	19413,0	10503,0	117,88
– оборотних активів	292528,0	443409,0	605679,0	313151,0	107,05
Фондовіддача, тис.грн.	62,91	40,13	43,19	-19,72	-31,34
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, оборотів	1,92	1,29	1,38	-0,53	-27,75
Продуктивність праці, тис. грн.	407,05	419,45	640,03	232,98	57,24
Рентабельність господарської діяльності, %	1,18	1,23	0,84	-0,34	x

Згідно таблиці 2.2, можемо відмітити, що чистий дохід від реалізації продукції зріс на 277933 тис. грн, або на 49,59%. Це вказує на збільшення обсягу продажів чи зростання цін на продукцію, адже сума доходу у 2023 році досягла 838443 тис. грн порівняно з 560510 тис. грн у 2021 році. Валовий прибуток також зріс на 52971 тис. грн, досягнувши 178554 тис. грн у 2023 році порівняно з 125583 тис. грн у 2021 році, що демонструє стабільне збільшення прибутковості на рівні реалізації продукції. Чистий прибуток збільшився не настільки суттєво – лише на 441 тис. грн, або на 6,67%, досягнувши 7050 тис. грн у 2023 році порівняно з 6609 тис. грн у 2021 році. Це свідчить про можливий тиск на прибутковість через зростання витрат чи інші економічні чинники. Середньооблікова чисельність працівників знизилася на 67 осіб, до 1310 осіб у 2023 році. Відбулося скорочення на 4,87%, що пов'язане з автоматизацією виробництва, а також оптимізацією чисельності персоналу. Середньорічна вартість необоротних активів зросла на 10503 тис. грн, досягнувши 19413 тис. грн у 2023 році, що свідчить про інвестиції у виробничі засоби. Водночас середньорічна вартість оборотних активів зросла на 313151 тис. грн, досягнувши 605679 тис. грн у 2023 році, що вказує на розширення масштабів операційної діяльності. Фондовіддача знизилася на 19,72 тис. грн, або на 31,34%, і склала 43,19 тис. грн у 2023 році, що свідчить про меншу ефективність використання основних засобів. Коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився з 1,92 у 2021 році до 1,38 у 2023 році, що є зменшенням на 0,53 обороту (27,75%). Це може свідчити про сповільнення обігу активів, що є проблемою для управління ліквідністю. Продуктивність праці зросла на 232,98 тис. грн на одного середньооблікового працівника, досягнувши 640,03 тис. грн у 2023 році, що є позитивним результатом завдяки підвищенню ефективності праці. Рентабельність господарської діяльності знизилася з 1,18% у 2021 році до 0,84% у 2023 році, тобто на 0,34 пункти, що вказує на зменшення прибутковості діяльності підприємства.

Загальний аналіз свідчить про позитивну динаміку доходів і покращення окремих показників, таких як продуктивність праці. Однак спостерігається зниження рентабельності та ефективності використання ресурсів, що вимагає подальшої уваги до оптимізації витрат і підвищення рентабельності діяльності.

Результати проведення горизонтального аналізу майна та джерел його утворення ТОВ «Гайсинський молокозавод» представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка активів підприємства та джерел його утворення

ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показники	Роки						Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021		2022		2023			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%
АКТИВИ								
Незавершені капітальні інвестиції	11660	2,95	1150	0,22	532	0,07	-11128	-95,44
Основні засоби	2597	0,66	11309	2,17	22243	3,05	19646	756,49
Інші фінансові інвестиції	0	0,00	1796	0,35	1796	0,25	1796	100,00
Усього необоротні активи	14257	3,61	14255	2,74	24571	3,37	10314	72,34
Запаси	157478	39,87	153205	29,44	193532	26,52	36054	22,89
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	150028	37,98	226696	43,57	365112	50,03	215084	143,36
Дебіторська заборгованість за розрахунками	9881	2,50	9448	1,82	5613	0,77	-4268	-43,19
Інша поточна дебіторська заборгованість	35879	9,08	69635	13,38	81944	11,23	46065	128,39
Гроші та їх еквіваленти	710	0,18	1871	0,36	426	0,06	-284	-40,00
Витрати майбутніх періодів	6	0,00	18	0,00	18	0,00	12	200,00
Інші оборотні активи	26740	6,77	45223	8,69	58617	8,03	31877	119,21
Усього оборотних активів	380722	96,39	506096	97,26	705262	96,63	324540	85,24
Разом активи	394979	100,00	520351	100,00	729833	100,00	334854	84,78
ПАСИВИ								
Зареєстрований капітал	100	0,03	10000	1,92	10000	1,37	9900	9900,00
Додатковий капітал	1153	0,29	0	0,00	0	0,00	-1153	-100,00
Резервний капітал	1413	0,36	1413	0,27	1413	0,19	0	0,00
Нерозподілений прибуток	25870	6,55	32522	6,25	39181	5,37	13311	51,45
Усього власний капітал	28536	7,22	43935	8,44	50594	6,93	22058	77,30
Короткострокові кредити банків	58856	14,90	60196	11,57	37660	5,16	-21196	-36,01
Поточна заборгованість за зобов'язаннями	126364	31,99	125537	24,13	232642	31,88	106278	84,10
Поточна кредиторська заборгованість	119282	30,20	228566	43,93	304413	41,71	185131	155,20
Поточні забезпечення	451	0,11	782	0,15	921	0,13	470	104,21
Інші поточні зобов'язання	61490	15,57	61335	11,79	103603	14,20	42113	68,49
Усього поточні зобов'язання і забезпечення	366443	92,78	476416	91,56	679239	93,07	312796	85,36
Разом пасиви	394979	100,00	520351	100,00	729833	100,00	334854	84,78

Отже, здійснивши аналіз динаміки та структури активів та пасивів підприємства у 2021-2023 роках можна зробити наступні висновки. У період з 2021 по 2023 рік активи ТОВ "Гайсинський молокозавод" зросли на 334854 тис.грн., досягнувши 729833 тис.грн. у 2023 році порівняно з 394979 тисяч гривень у 2021 році. Основну частину приросту забезпечили оборотні активи, які збільшилися на 220333 тисяч гривень за цей період, досягнувши 476791 тис.грн. у 2023 році. Найбільше збільшилася дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги, яка у 2023 році становила 365112 тис.грн., що на 215084 тис.грн. більше, ніж у 2021 році. Запаси також збільшилися на 36054 тис.грн., досягнувши 193532 тис.грн. у 2023 році, що свідчить про збільшення обсягів продукції, що зберігається. Основні засоби за три роки зросли з 2597 тис.грн. у 2021 році до 22243 тис.грн. у 2023 році, що демонструє значні інвестиції у виробництво. Водночас незавершені капітальні інвестиції скоротилися з 11660 тис.грн. у 2021 році до 532 тис.грн. у 2023 році, що може означати завершення основних проектів. Грошові кошти підприємства зменшилися з 710 тис.грн. у 2021 році до 426 тис.грн. у 2023 році, що свідчить про їх використання для покриття інших потреб.

У структурі пасивів найбільше зростання продемонстрували зобов'язання, які у 2023 році досягли 599615 тис.грн. порівняно з 316447 тис.грн. у 2021 році, збільшившись на 283368 тис.грн. Поточна кредиторська заборгованість зросла з 84975 тис.грн. у 2021 році до 188426 тис.грн. у 2023 році, що свідчить про значне зростання обсягів розрахунків із постачальниками у кредит. Водночас власний капітал у 2023 році збільшився на 51485 тис.грн. порівняно з 2021 роком і становив 151514 тис.грн. Зокрема, зареєстрований капітал виріс з 100 тис.грн. у 2021 році до 10000 тис.грн. у 2023 році. Нерозподілений прибуток зріс з 25878 тис.грн. у 2021 році до 39839 тис.грн. у 2023 році, що свідчить про покращення фінансової стійкості підприємства.

Загалом, у 2021-2023 роках спостерігається значне зростання активів і пасивів компанії. Підприємство наростило масштаби діяльності, інвестувало в основні засоби і збільшило власний капітал. Однак, суттєве зростання

кредиторської заборгованості свідчить про залежність від зовнішнього фінансування, що потребує посиленої уваги до управління ліквідністю.

В процесі діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства важливого значення набуває здійснення аналізу фінансових результатів.

Отже, здійснимо аналіз формування доходів та фінансових результатів на ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках використовуючи дані табл. 2.4 та 2.5.

Таблиця 2.4

Динаміка доходів господарської діяльності
ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показники, тис.грн.	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+, –	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	560510	572136	838443	277933	49,59
Інші операційні доходи	27718	8392	23616	-4102	-14,80
Інші фінансові доходи	100	0	0	-100	-100,00
Інші доходи	17	281	405	388	у 22,82 р.б.
Разом	588345	580809	862464	274119	46,59

Згідно таблиці 2.4, у період з 2021 по 2023 рік чистий дохід ТОВ «Гайсинський молокозавод» від реалізації продукції збільшився на 277933 тис. грн, що становить 49,59%, і склав 838443 тис. грн у 2023 році порівняно з 560510 тис. грн у 2021 році. При цьому інші операційні доходи скоротилися на 4102 тис. грн, що є зниженням на 14,80%, і склали 23616 тис. грн у 2023 році. Інші фінансові доходи зникли повністю, зменшившись на 100 тис. грн у порівнянні з 2021 роком, що вказує на припинення отримання таких доходів. Інші доходи, що охоплюють різні джерела, збільшилися на 388 тис. грн, спостерігається зростання більш ніж у 22 рази, досягнувши 405 тис. грн у 2023 році порівняно з 17 тис. грн у 2021 році. Загальна сума доходів підприємства зросла на 274119 тис. грн, тобто на 46,59%, і у 2023 році склала 862464 тис. грн порівняно з 588345 тис. грн у 2021 році.

Загалом, підприємство демонструвало суттєве зростання доходів від реалізації продукції, що стало основним джерелом збільшення загальної виручки. Водночас скорочення інших операційних і фінансових доходів свідчить про

зосередження компанії саме на основній діяльності. Значне зростання інших доходів вказує на можливе освоєння нових напрямів або разові надходження, які позитивно вплинули на результат.

Таблиця 2.5

Динаміка фінансових результатів
ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021.	2022	2023	+, –	%
Валовий прибуток, тис.грн.	125583	131859	178554	52971	42,18
Операційний прибуток, тис.грн.	16878	16345	17937	1059	6,27
Прибуток до оподаткування, тис.грн.	8804	8825	9040	236	2,68
Чистий прибуток, тис.грн.	6609	7013	7050	441	6,67

Аналіз показав, що на ТОВ «Гайсинський молокозавод», валовий прибуток збільшився з 125583 тис. грн у 2021 році до 178554 тис. грн у 2023 році. Збільшення склало 52971 тис. грн, що становить 42,18%. Таке значне зростання свідчить про збільшення обсягів реалізації продукції та підвищення ефективності виробничих процесів. Операційний прибуток у 2021 році становив 16878 тис. грн, а в 2023 році досягнув 17937 тис. грн. Зростання склало 1059 тис. грн, або 6,27%. Хоча цей показник демонструє позитивну динаміку, його темп зростання значно нижчий, ніж у валового прибутку, що може свідчити про зростання операційних витрат. Прибуток до оподаткування за аналізований період збільшився з 8804 тис. грн у 2021 році до 9040 тис. грн у 2023 році, даний показник має найменший темп зростання, що може бути обумовлено підвищенням фінансових витрат або зменшенням інших доходів підприємства. У результаті цих змін, чистий прибуток зріс у 2023 році до 7050 тис. грн, на 441 тис. грн, або 6,67%. Даний показник демонструє позитивну динаміку, його темпи зростання також суттєво поступаються приросту валового прибутку, що вказує на вплив податкового навантаження або інших непрямих витрат. Загалом всі показники демонструють зростання, що свідчить про покращення фінансового стану підприємства. Однак низькі темпи приросту операційного, прибутку до оподаткування та чистого

прибутків порівняно з валовим прибутком можуть сигналізувати про необхідність оптимізації витрат або підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами.

Аналіз показників ліквідності підприємства є ключовим елементом оцінки його фінансової стабільності, оскільки він демонструє здатність підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання. Ліквідність відображає, наскільки швидко активи можуть бути трансформовані в грошові кошти без значної втрати вартості, що дозволяє уникнути дефолтів і забезпечити ефективне управління фінансовими потоками. Регулярний аналіз показників ліквідності допомагає виявляти потенційні ризики браку коштів, сприяти стратегічному плануванню і підтримувати довіру інвесторів та партнерів.

Отже, здійснимо аналіз ліквідності на ТОВ «Гайсинський молокозавод» (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз показників ліквідності

ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.
	2021.	2022	2023	
Загальний коефіцієнт покриття	1,04	1,06	1,04	0,00
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,61	0,74	0,75	0,14
Коефіцієнт незалежної ліквідності	0,19	0,15	0,16	-0,03
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,01	0,01	0,00
Чистий оборотний капітал	14279	29680	26023	11744
Частка оборотних активів в загальній сумі активів	0,96	0,97	0,97	0,00
Частка виробничих запасів в оборотних активах	0,23	0,17	0,12	-0,11

Аналіз показників ліквідності на ТОВ «Гайсинський молокозавод» показав, що загальний коефіцієнт покриття залишається стабільним у межах 1,04-1,06, що вказує на відносно незмінну здатність підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2022 році демонстрував зростання на 0,13, але в 2023 році впав до 0,75. У підсумку за аналізований період зниження склало 0,14, що свідчить про суттєве погіршення можливості швидко покривати короткострокові зобов'язання. Це, ймовірно,

спричинене скороченням ліквідних активів або збільшенням короткострокових боргів. Коефіцієнт незалежної ліквідності зменшився у 2023 році на 0,06, що свідчить про зниження фінансової стійкості підприємства. Зниження цього показника вказує на залежність від позикового капіталу та слабшу фінансову позицію. Абсолютна ліквідність залишалася стабільною на низькому рівні протягом усього аналізованого періоду. Це свідчить про мінімальні грошові резерви для покриття зобов'язань. Чистий оборотний капітал у 2022 році значно зріс на 15 694 тис. грн, що може свідчити про ефективне управління оборотними активами або збільшення власного капіталу. Проте у 2023 році він скоротився на 3 378 тис. грн, що вказує на зменшення ресурсів для покриття короткострокових боргів і погіршення фінансової гнучкості. Частка оборотних активів у загальній сумі активів залишалася стабільною, що свідчить про те, що підприємство повністю використало оборотні активи або вони були виведені з обігу. Частка виробничих запасів у складі оборотних активів демонструє стабільну тенденцію до зниження. У 2022 році вона скоротилася на 0,06, у 2023 році – ще на 0,05, а до кінця 2023 року стала від'ємною (-0,11). Це може вказувати на виснаження запасів, розпродаж активів або проблеми з їхнім поповненням. Загалом аналіз показує зниження ліквідності підприємства та погіршення фінансової стійкості у 2023 році. Зокрема, значне скорочення чистого оборотного капіталу та зменшення частки виробничих запасів вказують на обмежені можливості підприємства у підтриманні стабільної операційної діяльності.

Аналіз фінансової стійкості важливий, оскільки дає можливість оцінити спроможність підприємства забезпечити стабільність його діяльності в довгостроковій перспективі. Він показує, чи достатньо підприємство володіє власними і залученими ресурсами для фінансування своєї діяльності та виконання зобов'язань. Фінансова стійкість впливає на рівень довіри інвесторів, кредиторів та партнерів, через потенціал про надійність бізнесу. Крім того, цей аналіз дозволяє ідентифікувати ризики, пов'язані з сильною залежністю від позикового капіталу чи нестачею власних ресурсів. Вчасне виявлення проблем із фінансовою стійкістю сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень.

Отже, здійснимо аналіз показників фінансової стійкості за даними фінансової звітності ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках (див. табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз показників фінансової стійкості
ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.
	2021.	2022	2023	
Коефіцієнт автономії	0,07	0,08	0,08	0,01
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,93	0,92	0,92	-0,01
Коефіцієнт фінансової залежності	13,84	11,84	14,43	0,58
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,08	0,09	0,09	0,01
Коефіцієнт фінансового левериджу (фінансового ризику)	12,84	10,84	13,43	0,58
Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом	0,09	0,19	0,13	0,04
Коефіцієнт маневреності оборотних активів	0,04	0,06	0,04	0,00
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,50	0,68	0,51	0,01
Коефіцієнт маневреності позикового капіталу	0,04	0,06	0,04	0,00
Коефіцієнт поточних зобов'язань	1,00	1,00	1,00	0,00

Здійснивши аналіз показників фінансової стійкості підприємства, можемо відмітити, що коефіцієнт автономії демонструє зростання з 0,07 у 2021 році до 0,08 у 2023 році, що свідчить про незначне підвищення частки власного капіталу у структурі фінансування. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу залишився стабільним на рівні 0,92, що вказує на високу залежність підприємства від позикових ресурсів. Коефіцієнт фінансової залежності виріс з 13,84 до 14,43, що показує про подальше зниження фінансової незалежності. Показник фінансової стійкості залишився незмінним на низькому рівні 0,09, показуючи на слабку здатність покривати зобов'язання. Фінансовий леверидж зріс із 12,84 до 13,43, що відображає підвищення ризиків через високий рівень позикового капіталу. Коефіцієнт забезпечення запасів власного капіталу склав 0,13 у 2023 році, що негативно впливає на покращення фінансування запасів за рахунок власного капіталу. Маневреність оборотних активів стабільна, але дуже низька, що обмежує гнучкість управління фінансами. Маневреність власного капіталу та позикового капіталу залишилася майже незмінною, демонструючи слабку мобільність

капіталу. Коефіцієнт поточних зобов'язань залишається рівним 1, що свідчить про рівність поточних активів і зобов'язань підприємства. Загалом підприємство демонструє високу залежність від позикового капіталу, слабку автономію та фінансову стійкість, що потребує заходів для оптимізації структури капіталу..

Аналіз та оцінка ділової активності підприємства на сьогодні – це один із основних напрямів аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств. Отже, завдання оцінювання ділової активності постає як одне із важливіших для прийняття управлінських рішень у сфері розвитку підприємства, формування стратегії функціонування на перспективу.

Аналіз показників ділової активності на ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз показників ділової активності
ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+, –	%
Коефіцієнт оборотності активів	1,86	1,25	1,34	-0,52	-27,87
Тривалість обороту активів, дні	196,29	291,97	272,12	75,83	38,63
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,92	1,29	1,38	-0,53	-27,75
Тривалість обороту оборотних активів, дні	190,49	282,88	263,67	73,18	38,42
Коефіцієнт оборотності запасів	4,71	3,68	4,84	0,13	2,67
Тривалість обороту запасів, дні	77,49	99,10	75,47	-2,01	-2,60
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,56	2,28	2,21	-1,35	-37,87
Термін погашення дебіторської заборгованості, дні	102,57	159,99	165,09	62,52	60,95
Тривалість операційного циклу, дні	180,54	259,91	241,06	60,52	33,52
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	22,70	15,79	17,74	-4,96	-21,85
Тривалість обороту власного капіталу, дні	16,08	23,12	20,58	4,50	27,95
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,07	1,90	1,88	-1,20	-38,91
Термін погашення кредиторської заборгованості, дні	118,73	191,70	194,34	75,62	63,69
Тривалість фінансового циклу, дні	61,81	68,21	46,72	-15,10	-24,42
Фондоозбросність праці, грн.	0,37	0,87	2,00	1,63	434,07
Матеріаломісткість господарської діяльності	0,63	0,66	0,64	0,01	1,18
Трудомісткість господарської діяльності	0,02	0,02	0,02	0,00	0,00
Фондомісткість господарської діяльності	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00

Аналіз показав, що у 2023 році, що попри зростання обсягів господарської діяльності, спостерігалось уповільнення ділової активності підприємства. Збільшення тривалості оборотності активів на 75,83 дня, дебіторської заборгованості на 62,52 дня та операційного циклу на 33,5 % свідчить про затримки у використанні фінансових ресурсів і обігу коштів. Це негативно впливає на ефективність функціонування компанії.

Таким чином, можна зробити висновок, що у 2023 році значно зросли обсяги господарської діяльності підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції зріс на 49,59 % і досягнув 838443 тис. грн, а вартість активів компанії збільшилася на 84,87 %, що свідчить про стабільне розширення масштабів діяльності. Валовий прибуток зріс на 42,18 %, склавши 178554 тис. грн, однак чистий прибуток залишився на відносно низькому рівні – 7050 тис. грн, що вказує на високу частку витрат. Фінансова стійкість підприємства викликає занепокоєння, адже основу пасивів становить кредиторська заборгованість. Незважаючи на значний запас ліквідності, підприємство характеризується певною нестабільністю, що потребує уваги для уникнення ризиків.

Отже, діагностика фінансово-економічної діяльності ТОВ «Гайсинський молокозавод» за 2021-2023 роки вказує на значне зростання доходів та деяке покращення ефективності підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 49,59%, що свідчить про позитивні зміни в обсягах продажів та ціновій політиці. Валовий прибуток також зріс на 42,18%, що підтверджує покращення прибутковості. Однак, рентабельність господарської діяльності знизилася на 0,34 пункти, що свідчить про певні труднощі з підвищенням прибутковості після покриття витрат. Водночас спостерігається зростання дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань, що вказує на проблеми з ліквідністю і залежність від зовнішнього фінансування. У структурах активів та пасивів значно збільшились оборотні активи та зобов'язання, зокрема кредиторська заборгованість. Враховуючи ці аспекти, для подальшого стабільного росту необхідно зосередитися на оптимізації витрат, управлінні ліквідністю та підвищенні рентабельності.

2.2. Система управління витратами ТОВ «Гайсинський молокозавод»

Управління витратами є одним із ключових аспектів ефективної діяльності будь-якого підприємства, особливо у виробничій сфері. ТОВ «Гайсинський молокозавод», як представник харчової промисловості, функціонує в умовах високої конкуренції, де витрати напряму впливають на рівень рентабельності, конкурентоспроможність продукції та фінансову стійкість компанії. Рациональне управління витратами дозволяє не лише оптимізувати собівартість продукції, але й забезпечити стабільний розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

Особливістю діяльності молокозаводу є велика залежність від вартості сировини, енергоресурсів, транспортування та інших змінних витрат. Сезонні коливання цін на молоко-сировину, а також витрати, пов'язані з дотриманням технологічних стандартів, створюють додатковий тиск на собівартість продукції. У цьому контексті ефективна система управління витратами стає основним інструментом для забезпечення стабільності та конкурентоздатності підприємства.

Система управління витратами повинна охоплювати весь цикл виробництва: від закупівлі сировини до реалізації готової продукції. Для цього необхідно постійно аналізувати структуру витрат, виявляти ключові витратні статті, впроваджувати заходи з їх оптимізації та контролювати ефективність використання ресурсів. Прозорість у побудові такої системи дозволяє не лише знижувати витрати, але й швидко адаптуватися до змін на ринку.

Враховуючи специфіку діяльності ТОВ «Гайсинський молокозавод», система управління витратами має бути орієнтована на досягнення балансу між якістю продукції та її собівартістю. Ефективна стратегія у цій сфері сприятиме підвищенню фінансових показників підприємства, розширенню його ринкових позицій та забезпеченню сталого розвитку навіть в умовах економічних викликів.

На молокозаводі управління витратами є комплексним і багаторівневим процесом, який охоплює кілька ключових напрямів діяльності підприємства. Головну роль у цьому процесі відіграє фінансовий директор, який формує загальну стратегію управління витратами. Він аналізує фінансові показники, складає

бюджети та контролює їх виконання, забезпечуючи баланс між витратами та доходами. Саме фінансовий директор визначає основні напрями оптимізації витрат, спираючись на звіти інших керівників підрозділів.

Важливу роль у цьому процесі виконує начальник виробництва, який відповідає за раціональне використання сировини, матеріалів та енергоносіїв. Він контролює технологічні процеси та шукає способи зменшення виробничих витрат без втрати якості продукції. Наприклад, він може ініціювати впровадження нових технологій або переглядати рецептури продукції, якщо це дозволяє зекономити ресурси. Його робота тісно пов'язана із діяльністю енергоменеджера, який займається впровадженням енергоефективних рішень і контролює споживання енергії.

Керівник відділу закупівель також відіграє ключову роль у процесі управління витратами. Він займається пошуком вигідних постачальників, переглядає умови контрактів та моніторить ринкові ціни на сировину. Завдяки його роботі підприємство може знижувати витрати на закупівлі, не погіршуючи якість виробничих матеріалів. У свою чергу, керівник відділу збуту працює над оптимізацією логістичних процесів, зменшенням витрат на транспортування продукції та пошуком ефективних рекламних стратегій для підвищення обсягів реалізації.

Контроль за витратами на персонал здійснює HR-директор. Його завдання — забезпечити ефективну мотивацію працівників, балансувати між витратами на заробітну плату та продуктивністю персоналу. Збільшення витрат на оплату праці може бути виправданим, якщо воно супроводжується зростанням ефективності роботи. Головний бухгалтер, своєю чергою, слідкує за точним обліком усіх витрат, підготовкою фінансової звітності та оптимізацією податкових платежів, щоб зменшити фінансове навантаження на підприємство.

Аналіз динаміки та структури формування операційних витрат молокозаводу важливий, оскільки дає змогу оцінити ефективність використання ресурсів і виявити можливі перевитрати підприємства. Аналіз змін у витратах дозволяє контролювати собівартість продукції, що впливає на прибутковість і

конкурентоспроможність підприємства. Це допомагає своєчасно виявляти неефективність у виробництві, такі як надмірне споживання сировини або енергії. Регулярний моніторинг витрат сприяє точнішому плануванню бюджету і цінової політики, забезпечуючи стабільність підприємства навіть у кризових умовах. Важливо також враховувати, як зміни на ринку, наприклад, підвищення цін на сировину або енергоносії, впливають на витрати. Оптимізація операційних витрат дозволяє зменшити собівартість продукції, забезпечити фінансову стійкість і адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Це критично для галузі, де конкуренція висока, а споживачі чутливі до ціни.

Отже, здійснимо аналіз динаміки формування операційних витрат на ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз динаміки та структури операційних витрат
ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показники	Роки						Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021		2022		2023			
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%
Матеріальні витрати	388454	63,12	409302	66,15	571217	63,87	182763	47,05
Витрати на оплату праці	8165	1,33	7973	1,29	8387	0,94	222	2,72
Відрахування на соціальні заходи	1622	0,26	1591	0,26	1651	0,18	29	1,79
Амортизація основних фондів	922	0,15	2995	0,48	4064	0,45	3142	340,78
Інші операційні витрати	216222	35,14	196895	31,82	309068	34,56	92846	42,94
Разом	615385	100,00	618756	100,00	894387	100,00	279002	45,34

Аналіз показав, що у 2023 році матеріальні витрати склали 571217 тис. грн, що на 47,05 % більше, ніж у 2021 році. Це зростання на 182763 тис. грн, може вказувати на збільшення витрат на сировину або зростання виробничих обсягів. Витрати на оплату праці у 2023 році склали 8387 тис. грн., що на 2,72 % більше порівняно з 2021 роком, зростання на 222 тис. грн. Відрахування на соціальні заходи збільшилися на 1,79 %, досягнувши рівня 1651 тис.грн. Амортизація основних фондів зросла на 340,78 %, до 4064 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про значне збільшення інвестицій в основні засоби або переоцінку їх вартості. Інші

операційні витрати склали 309068 тис. грн, що на 42,94 % більше, ніж у 2021 році, відбулося зростання на 92844 тис. грн. Загальні операційні витрати за 2023 рік склали 894387 тис. грн, що на 45,34 % більше, ніж у 2021 році, що свідчить про загальне збільшення витрат на фоні зменшення матеріальних витрат, що можна вказувати на потребу в оптимізації витрат та підвищенні ефективності управлінських процесів.

У процесі своєї господарської діяльності підприємство проводить безліч фінансово-господарських операцій і постійно несе витрати, пов'язані з їх проведенням. Одні групи витрат безпосередньо пов'язані зі здійсненням конкретної операції (із конкретним об'єктом витрат), інші – мають загальний характер і необхідні для забезпечення функціонування підприємства в цілому. Усі витрати – і матеріальні, і трудові, і фінансові – підприємство здійснює для забезпечення своєї господарської діяльності.

Отже, наступним етапом здійснимо аналіз динаміки витрат господарської діяльності на ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки витрат господарської діяльності
ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+, –	%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	434927	440277	659889	224962	51,72
Адміністративні витрати, тис.грн.	15997	15653	15290	-707	-4,42
Витрати на збут, тис.грн.	90497	91320	133949	43452	48,01
Інші операційні витрати, тис.грн.	29929	16933	34994	5065	16,92
Фінансові витрати, тис.грн.	8157	7714	9269	1112	13,63
Інші витрати, тис.грн.	34	87	33	-1	-2,94
Витрати з податку на прибуток, тис.грн.	2195	1812	1990	-205	-9,34
Разом, тис.грн.	581736	573796	855414	273678	47,05

За результатами проведеного аналізу, можемо відмітити суттєве зростання витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції, що може бути обумовлено підвищенням цін на сировину, енергоносії чи іншими факторами, які впливають на собівартість. Адміністративні витрати заводу у 2023 році знизилися

на 707 тис. грн., або на 4,42%, порівняно з 2021 роком, що свідчить про певну оптимізацію витрат на управлінські потреби, яка могла включати скорочення персоналу, зменшення витрат на утримання офісів тощо. Витрати на збут зросли на 43452 тис. грн, або 48,01%, досягнувши у 2023 році 133949 тис. грн., що свідчить про активізацію маркетингових заходів або підвищення витрат на логістику, що могло бути пов'язано із розширенням ринків збуту чи змінами у ціновій політиці. Інші операційні витрати підприємства також демонструють зростання, на 5065 тис. грн., або на 16,92%, що вказує на зростання витрат, не пов'язаних безпосередньо з виробничою діяльністю, наприклад, на ремонт основних засобів чи непередбачені витрати. Фінансові витрати зросли на 1112 тис. грн., або на 13,63%, що свідчить про збільшення витрат на обслуговування боргових зобов'язань. Інші витрати залишаються на стабільному рівні, з незначним зниженням на 1 тис. грн., або на 2,94%, що свідчить про стабільність у витратах, не пов'язаних із ключовими статтями діяльності. Витрати з податку на прибуток скоротилися на 205 тис. грн., або на 9,34%), що обумовлено зменшенням бази оподаткування та використанням податкових пільг. Загальний обсяг витрат збільшився на 273678 тис. грн, або 47,05%, досягнувши у 2023 році рівня 855414 тис. грн. Таке суттєве збільшення загальних витрат переважно обумовлено зростанням собівартості продукції та витрат на збут, що свідчить про активізацію виробничої та комерційної діяльності підприємства.

Отже, витрати підприємства демонструють переважно зростання, що, ймовірно, пов'язано із розширенням обсягів виробництва та діяльності. Водночас підприємству необхідно звернути увагу на управління собівартістю та витратами на збут, які складають найбільшу частину загальних витрат, для покращення фінансових показників.

Для глибшого розуміння структури витрат, економічних елементів та стану обліку, які формують собівартість кінцевої продукції підприємства, необхідно детально розглядати калькуляцію собівартості виробництва продукції заводу (див. табл. 2.11).

Аналіз динаміки витрат виробничої собівартості продукції

ТОВ «Гайсинський молокозавод» за статтями калькуляції у 2021-2023 роках

Показники, тис.грн.	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021р.	
	2021	2022	2023	+, –	%
Сировина та матеріали	199857	213501	316106	116250	58,17
Паливо й енергія на технологічні цілі	35691	44947	63220	27529	77,13
Основна заробітна плата	53533	67421	114948	61415	114,72
Додаткова заробітна плата	10707	14982	28738	18031	168,40
Відрахування на соціальні заходи	3572	3745	5748	2176	60,92
Витрати на утримання та експлуатацію устаткування	7135	5619	10345	3210	44,98
Загальновиробничі витрати	39254	22475	31610	-7644	-19,47
Інші виробничі витрати	7134	1872	4026	-3108	-43,57
Разом виробнича собівартість	356882	374560	574741	217859	61,05

Аналіз витрат на виробничу собівартість ТОВ «Гайсинський молокозавод» за 2021-2023 роки демонструє суттєві зміни у структурі та динаміці витрат, що відображає зростання обсягів виробництва та витрат на ресурси. Витрати на сировину та матеріали збільшилися на 116250 тис. грн., або на 58,17% у порівнянні з 2021 роком, досягнувши 316106 тис. грн у 2023 році. Це вказує на суттєве збільшення обсягів закупівлі основних матеріалів, необхідних для виробництва, та на збільшення цін на сировину. Витрати на паливо й енергію для технологічних цілей зросли на 27529 тис. грн., або на 77,13% і склали 63220 тис. грн у 2023 році, що свідчить про підвищення витрат на енергоносії, що може бути пов'язано як із зростанням цін на паливо, так і з підвищенням енергоємності виробничих процесів. Основна заробітна плата працівників суттєво зросла на 61415 тис. грн (114,72%), що є одним із найвищих темпів зростання серед усіх статей витрат, що зумовлено як збільшенням кількості працівників, так і підвищенням заробітної плати. Додаткова заробітна плата зросла ще більше – на 18031 тис. грн., або на 168,40%, що вказує на зростання премій, бонусів або інших видів заохочення працівників. Відрахування на соціальні заходи збільшилися на 2176 тис. грн., або на 60,92%, що прямо пов'язане із зростанням витрат на оплату праці. Витрати на утримання та експлуатацію устаткування також зросли на 3210 тис. грн., або на 44,98%,

досягнувши 10345 тис. грн у 2023 році, що свідчить про збільшення обсягів використання обладнання та підвищення витрат на його обслуговування. Загальновиробничі витрати, навпаки, знизилися на 7644 тис. грн., або на 19,47%, що свідчить про ефективну оптимізацію у цій статті витрат. Інші виробничі витрати також скоротилися на 3108 тис. грн., або на 43,57%, що свідчить про зменшення витрат, не пов'язаних безпосередньо з основною діяльністю. Загальна виробнича собівартість зросла на 217859 тис. грн., або на 61,05% і склала 574741 тис. грн. у 2023 році, що зумовлено в основному підвищенням таких витрат, як витрат на сировину, енергоносії та оплату праці.

Загалом, динаміка витрат свідчить про розширення масштабів виробництва та зростаючий вплив зовнішніх чинників, зокрема цін на сировину та енергоносії. Одночасно скорочення загальновиробничих та інших витрат демонструє зусилля підприємства щодо оптимізації витрат і підвищення ефективності використання ресурсів. Проте значне збільшення витрат на оплату праці вимагає ретельного аналізу для оцінки доцільності таких вкладень у людський капітал і їх впливу на результати діяльності.

Наступним етапом здійснимо загальний аналіз формування собівартості готової продукції та повної собівартості реалізованої продукції ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках (див. табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Аналіз формування собівартості готової продукції та повної собівартості реалізованої продукції підприємства ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+, –	%
1. Виробнича собівартість	356882	374560	574741	217859	61,05
Адміністративні витрати, тис.грн.	15997	15653	15290	-707	-4,42
Інші операційні витрати, тис.грн.	29929	16933	34994	5065	16,92
Фінансові витрати, тис.грн.	8157	7714	9269	1112	13,63
2. Собівартість готової продукції	410965	414860	634294	223329	54,34
Витрати на збут, тис.грн.	90497	91320	133949	43452	48,01
Інші витрати, тис.грн.	34	87	33	-1	-2,94
3. Повна собівартість реалізованої продукції	501496	506267	768276	266780	53,20

Отже на ТОВ «Гайсинський молокозавод» за 2021-2023 роки, виробнича собівартість зросла на 217 859 тис. грн., або на 61,05 %, збільшившись з 356 882 тис. грн. у 2021 році до 574 741 тис. грн у 2023 році. Таке зростання свідчить про збільшення обсягів виробництва або підвищення цін на сировину. Адміністративні витрати зменшилися на 707 тис. грн., або на 4,42 %, що вказує на оптимізацію управлінських процесів. Водночас інші операційні витрати збільшилися на 5 065 тис. грн., або на 16,92 %, що пов'язано з додатковими витратами на обслуговування виробництва або маркетинговою діяльністю. Фінансові витрати також зросли на 1112 тис. грн., або на 13,63 %, що свідчить про зростання витрат фінансової діяльності підприємства. Собівартість готової продукції у 2023 році становила 634 294 тис. грн., що на 223 329 тис. грн., або на 54,34 % більше порівняно з 2021 роком. Витрати на збут зросли на 43452 тис. грн (48,01 %), досягнувши 133 949 тис. грн, що пов'язане з розширенням каналів збуту та одночасним збільшенням маркетингових витрат. Інші витрати залишилися майже незмінними, зменшившись лише на 1 тис. грн., або на 2,94 %.

Отже, аналіз формування собівартості готової продукції та повної собівартості реалізованої продукції підприємства ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках, показує суттєве зростання виробничих витрат, яке відображає збільшення обсягів виробництва або збільшення цін на ресурси. Водночас, є позитивна тенденція до зниження адміністративних витрат, що можна свідчити про ефективність управлінських рішень. Проте зростання інших операційних, фінансових витрат та витрат на збут свідчить про необхідний детальний аналіз їхнього складу.

Кінцевий результат діяльності підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності, що відображається в загальному обсязі отриманого прибутку. Основними показниками ефективності є прибуток і рентабельність, які демонструють інтенсивність господарювання та якість управління витратами. Фінансова стійкість і розвиток підприємства залежать від здатності забезпечити високу фінансову віддачу ресурсів і досягти прибутковості у процесі формування витрат. Головним завданням господарської діяльності є ефективний розрахунок

витрат і доходів, що є ключем до стабільного функціонування та зростання підприємства.

Аналіз показників ефективності управління витратами є ключовим інструментом для оцінки рентабельності підприємства та його здатності оптимально використовувати ресурси. Він дозволяє визначити, наскільки витрати впливають на прибутковість, контролювати собівартість продукції, а також виявляти проблемні зони, такі як надмірні витрати чи неефективне використання ресурсів. Це сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення економічної ефективності.

Ефективне управління витратами забезпечує конкурентоспроможність підприємства, дозволяючи встановлювати вигідні ціни на продукцію, підвищувати прибутковість і зміцнювати фінансову стабільність. Завдяки аналізу таких показників підприємство може знижувати витрати, адаптуватися до ринкових змін і досягати довгострокової фінансової стійкості.

Отже дослідимо показники ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Аналіз динаміки показників ефективності управління
витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.
	2021	2022	2023	
1	2	3	4	5
Валова рентабельність виробничих витрат, %	28,87	29,95	27,06	-1,82
Коефіцієнт окупності чистого доходу	4,46	4,34	4,70	0,23
Рентабельність операційної діяльності, %	2,95	2,90	2,12	-0,83
Рентабельність господарської діяльності, %	1,54	1,56	1,07	-0,47
Рентабельність підприємства, %	1,16	1,24	0,84	-0,32
Чиста рентабельність виручки від реалізації продукції, %	1,18	1,23	0,84	-0,34
Коефіцієнт покриття виробничих витрат	0,78	0,77	0,79	0,01
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,29	1,30	1,27	-0,02
Коефіцієнт покриття витрат операційної діяльності	0,97	0,97	0,98	0,01
Коефіцієнт окупності витрат операційної діяльності	1,03	1,03	0,03	-1,00
Коефіцієнт покриття адміністративних витрат	0,03	0,03	0,02	-0,01
Коефіцієнт покриття витрат на збут	0,16	0,16	0,16	0,00
Коефіцієнт окупності адміністративних витрат	35,04	36,55	54,84	19,80

Продовження таблиці 2.13

1	2	3	4	5
Коефіцієнт окупності витрат на збут	6,19	6,27	6,26	0,07
Співвідношення адміністративних витрат і собівартості реалізованої продукції	0,04	0,04	0,02	-0,01
Співвідношення витрат на збут і собівартості реалізованої продукції	0,21	0,21	0,20	-0,01
Частка адміністративних витрат в структурі операційних витрат	0,03	0,03	0,02	-0,01
Частка витрат на збут в структурі операційних витрат	0,15	0,15	0,15	0,00
Загальна економічна рентабельність, %	5,63	3,61	2,93	-2,70
Рентабельність реалізації продукції, %	3,53	4,55	3,62	0,10

Згідно даних таблиці 2.13, можемо відмітити, що валова рентабельність виробничих витрат знизилася з 28,87% у 2021 році до 27,06% у 2023 році, що свідчить про незначне зменшення прибутковості виробництва, що є наслідком зростання витрат та зниження ефективності використання ресурсів. Коефіцієнт окупності чистого доходу зріс з 4,46 у 2021 році до 4,70 у 2023 році, що вказує на покращення здатності підприємства перетворювати дохід у чистий прибуток, що є позитивний сигнал про ефективність управління витратами. Рентабельність операційної діяльності знизилася з 2,95% до 2,12%, що свідчить про зростання операційних витрат та зниження доходів від основної діяльності. Рентабельність господарської діяльності та рентабельність підприємства також погіршилися. Рентабельність підприємства знизилася з 1,16% до 0,84%, що демонструє загальне падіння ефективності діяльності заводу. Чиста рентабельність виручки від реалізації продукції скоротилася з 1,18% у 2021 році до 0,84% у 2023 році, що свідчить про тиск на цінову політику або зростання собівартості реалізованої продукції. Коефіцієнт покриття виробничих витрат залишився майже стабільним на рівні 0,79, що говорить про те, що підприємство продовжує ефективно забезпечувати виробничі витрати доходами. Водночас коефіцієнт окупності виробничих витрат дещо зменшився, але залишився на рівні 1,27, що означає, що доходи перевищують витрати, хоча й з меншим запасом. Негативна динаміка зміни у коефіцієнта покриття витрат операційної діяльності, що свідчить про зростання непродуктивних витрат. Аналогічно знизився коефіцієнт окупності витрат

операційної діяльності, що вказує на падіння ефективності використання операційних витрат. Частка адміністративних витрат у структурі витрат залишилася стабільною, що свідчить про відсутність суттєвих змін в управлінських витратах. Проте частка витрат на збут у структурі операційних витрат зросла, що вказує на збільшення зусиль, спрямованих на продаж продукції. Загальна економічна рентабельність впала з 5,63% до 2,93%, що є тривожним сигналом для підприємства і може свідчити про загальне зниження ефективності використання ресурсів. Рентабельність реалізації продукції знизилася з 5,33% до 3,82%, що свідчить про зменшення прибутковості реалізації продукції, можливо, через зростання собівартості або зниження цін на ринку. Загалом динаміка показників демонструє погіршення ефективності управління витратами підприємства як на рівні виробництва, так і операційної та загальної діяльності. Для покращення фінансового стану необхідно зосередитися на оптимізації витрат, збільшенні ефективності операційної діяльності та покращенні рентабельності реалізації продукції.

Таким чином, аналіз системи управління витратами показав на певні проблеми. Зокрема, збільшення операційних витрат відбулося переважно за рахунок зростання матеріальних витрат (на 47,05%) і витрат на збут (на 48,01%), що пов'язано зі збільшенням цін на сировину, енергоносії та підвищенням маркетингової активності. Інші статті, такі як витрати на амортизацію основних фондів (+340,78%) та інші операційні витрати (+42,94%), також показують значне зростання, що може бути наслідком інвестицій в інфраструктуру і зростання витрат на обслуговування підприємства. У сфері виробничої собівартості найбільше зростання зафіксовано у витратах на сировину та матеріали (+58,17%), паливо й енергію для технологічних цілей (+77,13%), а також витрати на оплату праці (+114,72% для основної заробітної плати і +168,40% для додаткової). Це вказує на значне розширення обсягів виробництва, модернізацію процесів і підвищення рівня соціальних гарантій для працівників. Незважаючи на загальне зростання витрат, є приклади їх оптимізації. Зокрема, зниження адміністративних витрат (на 4,42%) і загальновиробничих витрат (на 19,47%) свідчить про впровадження заходів з

підвищення ефективності управлінських процесів. Водночас зростання витрат на збут та енергоносії вказує на необхідність активного пошуку шляхів підвищення енергоефективності, оптимізації логістики та вдосконалення маркетингової стратегії.

У цілому, фінансові показники ТОВ «Гайсинський молокозавод» свідчать про збільшення масштабів діяльності, але підприємству необхідно спрямувати зусилля на подальшу оптимізацію витрат, особливо в частині матеріальних ресурсів і збуту, для забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стійкості в умовах ринкових викликів.

2.3. Напрями підвищення ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод»

Питання раціонального управління витратами виробництва у період розвитку кризових явищ в економіці є досить актуальним. Основною метою діяльності підприємства є максимізація прибутку та мінімізація витрат. Отримання найвищого ефекту з найменшими затратами матеріальних, трудових та фінансових ресурсів залежить від політики управління витратами, яка передбачає пошук способів їх мінімізації.

Для забезпечення стійкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності ТОВ «Гайсинський молокозавод» важливою складовою є ефективне управління витратами. В умовах постійних змін на ринку сировини, енергоносіїв та ускладнення зовнішньоекономічної ситуації, підприємству необхідно знайти оптимальні рішення для зниження витрат без шкоди для якості продукції та забезпечення стабільного виробничого процесу. Це включає аналіз та вдосконалення ключових напрямків діяльності, таких як управління матеріальними ресурсами, кадровими витратами, енергоспоживанням та збутом продукції. Впровадження ефективних інструментів управління витратами дозволить не лише мінімізувати фінансові ризики, але й забезпечити стабільний фінансовий результат, що є важливим для подальшого розвитку компанії.

У даному контексті пропонується розгляд основних напрямків підвищення ефективності управління витратами, що допоможуть оптимізувати витратні статті та зміцнити фінансову базу підприємства (див. рис. 2.2).

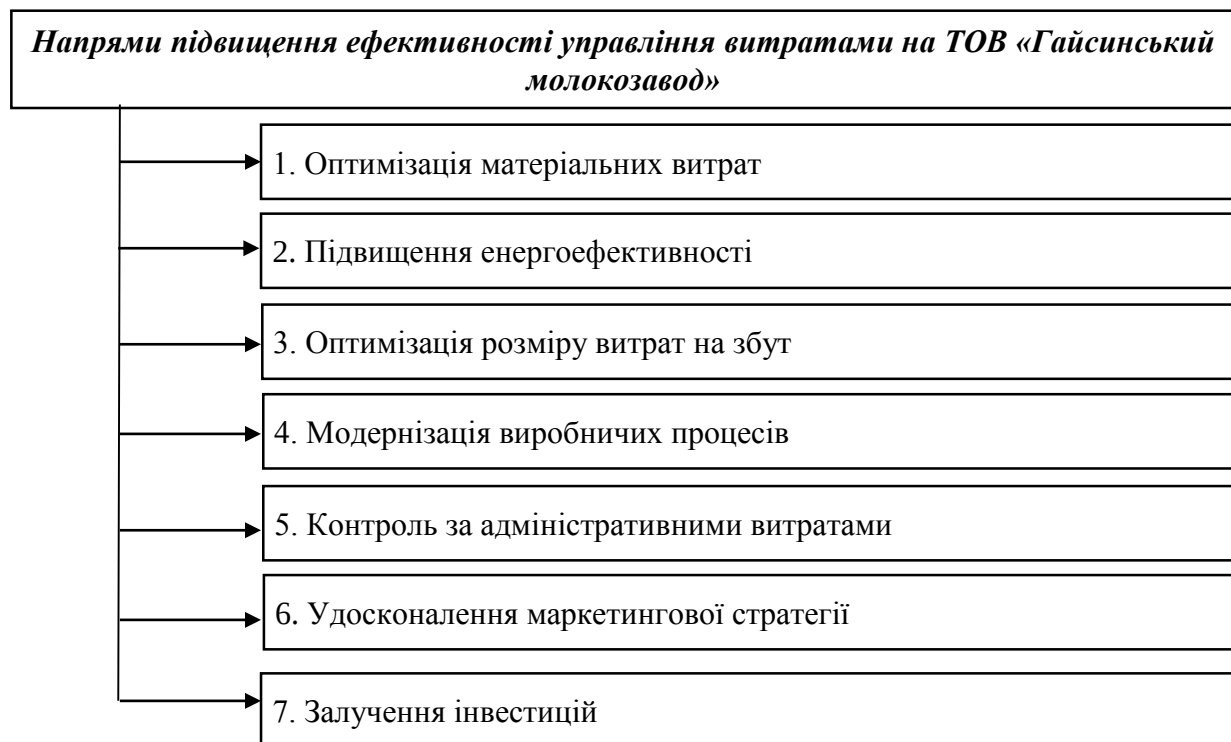

Рис. 2.2. Напрями підвищення ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод»

Отже, розглянемо запропоновані напрями підвищення ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» більш детально.

1. Оптимізація матеріальних витрат

Оптимізація матеріальних витрат є одним із ключових напрямів підвищення ефективності роботи ТОВ «Гайсинський молокозавод», оскільки матеріальні ресурси займають значну частину витратної структури. Однією з основних проблем є зростання вартості сировини, що пов'язано з інфляційними процесами, коливаннями на ринку та залежністю від зовнішніх постачальників. Ця ситуація посилюється надмірними втратами під час зберігання та транспортування сировини, що може бути викликано недостатньо ефективною логістикою або порушеннями технологічних норм.

Для вирішення цих проблем підприємству доцільно провести ревізію чинних

постачальників, оцінити їхню надійність, якість продукції та цінову політику. Укладання довгострокових контрактів із фіксованими цінами допоможе стабілізувати витрати, уникнувши різких коливань на ринку. Водночас співпраця з місцевими постачальниками дозволить значно скоротити транспортні витрати, знизити ризики затримок постачань та покращити контроль над якістю сировини.

Підвищення ефективності використання ресурсів можна досягти за допомогою впровадження чіткої системи обліку та контролю за витратами сировини на кожному етапі виробництва. Сучасне програмне забезпечення, таке як системи для управління запасами, дозволить уникнути надлишків чи дефіциту сировини, оптимізувати процеси поповнення матеріалів за принципом Just-in-Time. Це забезпечить безперебійність виробництва та знизить витрати, пов'язані з тривалим зберіганням матеріалів.

Важливу роль в оптимізації матеріальних витрат відіграють інноваційні підходи. Зокрема, підприємство може розглянути можливість використання альтернативних інгредієнтів або добавок, які дозволяють знизити собівартість продукції, не знижуючи її якості. Наприклад, заміна частини дорогих компонентів більш доступними аналогами, що відповідають стандартам. Також перспективним є впровадження технологій для переробки відходів, що дозволить зменшити втрати та створити нові джерела доходу. Наприклад, побічні продукти молочного виробництва можуть бути використані для виготовлення кормів, біогазу або інших видів вторинної продукції.

Крім того, регулярний аудит процесів управління матеріалами та навчання персоналу допоможе запобігти втратам, пов'язаним із людським фактором. Рационалізація витрат дозволить підприємству не лише підвищити рентабельність виробництва, але й стати більш конкурентоспроможним на ринку.

2. Підвищення енергоефективності

Зростання витрат на енергоносії є значною проблемою для ТОВ «Гайсинський молокозавод». Однією з причин високих витрат є застаріле обладнання, яке має низький коефіцієнт корисної дії, або відсутність автоматизованого обліку енергоспоживання. Не менш важливою є відсутність

культури раціонального використання енергії серед персоналу.

Для підвищення енергоефективності підприємству необхідно інвестувати у модернізацію технологічного обладнання, наприклад, заміну старих енергоємних машин на сучасні з економічним енергоспоживанням. Впровадження автоматизованих систем моніторингу та управління енергоресурсами дозволить виявляти «вузькі місця» та зменшувати нераціональне використання ресурсів. Використання альтернативних джерел енергії, таких як сонячні батареї чи біогазові установки, може знизити залежність від традиційних джерел енергії та забезпечити економію в довгостроковій перспективі. Регулярні аудити енергоспоживання та навчання працівників щодо енергозбереження сприятимуть підтриманню енергоефективності на високому рівні.

3. Оптимізація витрат на збут

Витрати на збут часто є значним компонентом загальної структури витрат підприємства, і їхній контроль є важливим для забезпечення фінансової стійкості. Однак їхнє зростання може бути пов'язане з неефективною організацією логістики чи недостатньо продуманим розподілом маркетингового бюджету.

Для вирішення цих проблем підприємству слід оптимізувати логістичні процеси. Наприклад, це може включати автоматизацію планування маршрутів доставки, вибір надійних транспортних компаній або інтеграцію систем GPS-моніторингу, які дозволяють скорочувати витрати часу та пального. У маркетинговій сфері доцільно зосередитися на діджитал-стратегіях, які зазвичай є більш економічно вигідними. Наприклад, реклама в соціальних мережах чи пошукова оптимізація (SEO) може забезпечити кращу ефективність за нижчої вартості, ніж традиційні рекламні канали. Впровадження CRM-систем дозволить підвищити ефективність взаємодії з клієнтами, зменшити витрати на утримання клієнтів і збільшити повторні продажі.

4. Модернізація виробничих процесів

Застаріле обладнання та технології знижують продуктивність праці, призводять до перевитрат сировини та енергії, а також до зростання витрат на обслуговування. Це негативно позначається як на собівартості продукції, так і на її

конкурентоспроможності.

Модернізація виробничих процесів передбачає оновлення обладнання з переходом на більш сучасні та автоматизовані системи. Наприклад, використання сучасних молочних сепараторів, автоматичних пакувальних ліній чи роботизованих систем дозволить скоротити втрати сировини та підвищити продуктивність. Крім того, варто впроваджувати інноваційні технології, які дозволять зменшити витрати на енергію та трудові ресурси. Наприклад, автоматизація багатьох рутинних операцій може дозволити скоротити кількість залученого персоналу, а технології глибокої переробки відходів – створити додаткові джерела доходу. Модернізація потребує значних капіталовкладень, але в довгостроковій перспективі вона окупиться завдяки зниженню витрат і підвищенню рентабельності.

5. Розвиток маркетингової стратегії

Сучасний ринок вимагає від підприємств активної маркетингової діяльності, але не всі заходи є однаково ефективними. Застарілі методи, такі як реклама в друкованих виданнях чи на місцевому телебаченні, можуть мати високу вартість, але низьку віддачу. Недостатня увага до цифрового маркетингу або недостатній аналіз цільової аудиторії також може знижувати ефективність витрат.

Підприємству слід зосередитися на діджитал-інструментах. Реклама в соціальних мережах (Facebook, Instagram), контент-маркетинг через створення корисних матеріалів для споживачів, а також оптимізація веб-сайту для пошукових систем можуть залучати нових клієнтів за відносно низьких витрат. Крім того, розширення каналів збуту через створення інтернет-магазину або співпраця з маркетплейсами допоможе охопити нові ринки. Регулярний аналіз конкурентів та клієнтської бази дозволить адаптувати стратегію до ринкових умов і підвищити ефективність маркетингових інвестицій.

6. Оптимізація кадрових витрат

Оптимізація кадрових витрат є ключовим елементом забезпечення ефективної діяльності ТОВ «Гайсинський молокозавод», оскільки витрати на оплату праці та соціальні гарантії становлять суттєву частину загальних витрат

підприємства. Аналіз витрат показує значне зростання витрат на оплату праці (+114,72% для основної заробітної плати і +168,40% для додаткової), що може бути пов'язане як із розширенням виробничих потужностей, так і з переглядом політики оплати праці у бік підвищення соціальної відповідальності. Проте без належного контролю це зростання може негативно вплинути на рентабельність підприємства.

Перша причина важливості оптимізації кадрових витрат полягає в їхній безпосередній прив'язці до продуктивності праці. Якщо витрати на персонал зростають швидше, ніж обсяги виробництва чи доходи від реалізації продукції, це може свідчити про неефективне використання трудового потенціалу. Для молокозаводу, де виробничі процеси є технологічно складними, важливо, щоб кожна інвестиція у персонал сприяла підвищенню продуктивності.

Один із напрямів оптимізації полягає у впровадженні системи оцінки ефективності праці, наприклад, через ключові показники ефективності (KPI). Для кожної категорії працівників можна встановити чіткі показники результативності, такі як кількість обробленої сировини, обсяг виробленої продукції, дотримання технологічних стандартів або економія ресурсів. Це дозволить зв'язати заробітну плату з досягнутими результатами та стимулювати працівників до більш продуктивної роботи.

Другою важливою складовою є автоматизація виробничих і адміністративних процесів. Модернізація обладнання і впровадження цифрових рішень дозволяють зменшити потребу в ручній праці, скоротити витрати на персонал і одночасно підвищити якість продукції. Наприклад, автоматизовані лінії фасування чи пакування молочних продуктів дозволяють зменшити кількість робочих годин, необхідних для виконання цих операцій.

Ще одним кроком є аналіз структури витрат на додаткову оплату праці. Значне зростання витрат у цій категорії може бути наслідком надмірного використання позапланових годин роботи або відсутності належного планування робочих змін. Запровадження системи управління часом (Time Management System) дозволить уникнути таких перевитрат. Водночас, важливо знайти баланс між скороченням витрат і забезпеченням соціальних гарантій, щоб зберегти мотивацію

персоналу.

Особливо важливою є оптимізація витрат на навчання та підвищення кваліфікації працівників. Для ТОВ «Гайсинський молокозавод», який працює у конкурентному середовищі, необхідно інвестувати у розвиток персоналу, але ці витрати повинні бути ретельно сплановані. Наприклад, можна зосередитися на навчанні вузькопрофільних спеціалістів або організовувати внутрішнє навчання замість дорогих зовнішніх тренінгів.

Крім того, оптимізація кадрових витрат передбачає використання гнучких форм зайнятості, таких як робота за контрактами, тимчасова зайнятість або аутсорсинг допоміжних функцій. Це дозволить знизити витрати на соціальні виплати та податки, залишаючи при цьому основний персонал сфокусованим на ключових виробничих завданнях.

Для молокозаводу також важливо враховувати сезонність у виробничих процесах. У періоди пікового завантаження доцільно використовувати тимчасових працівників, а в періоди спаду виробництва скорочувати кількість робочих годин, щоб зменшити витрати без звільнення ключових співробітників.

Нарешті, необхідно впроваджувати регулярний аналіз кадрових витрат і планувати їх у довгостроковій перспективі. Бюджетування витрат на персонал допоможе підприємству уникнути перевитрат і своєчасно реагувати на зміни в ринкових умовах, таких як зростання мінімальної заробітної плати або податкових ставок.

Таким чином, оптимізація кадрових витрат на ТОВ «Гайсинський молокозавод» є критично важливим завданням, яке дозволить підприємству зберегти фінансову стійкість, підтримати мотивацію працівників та підвищити ефективність виробничих процесів. Це вимагає комплексного підходу, що поєднує автоматизацію, впровадження KPI, гнучкі форми зайнятості та стратегічне планування.

7. Підвищення контролю за витратами

Підвищення контролю за витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» є одним із ключових напрямів забезпечення фінансової стійкості та

конкурентоспроможності підприємства. Аналіз структури витрат показує значне зростання в декількох статтях, що вимагає впровадження ефективної системи обліку, моніторингу та управління фінансовими ресурсами.

Однією з проблем може бути недостатній рівень автоматизації облікових процесів. Використання застарілих або частково ручних методів обліку обмежує можливість своєчасного аналізу витрат і прийняття оперативних рішень. Для вирішення цього завдання ТОВ «Гайсинський молокозавод» варто впровадити сучасні програмні рішення для автоматизації обліку. Наприклад, ERP-системи (Enterprise Resource Planning), які інтегрують всі фінансові, виробничі та логістичні процеси підприємства, дозволять у режимі реального часу отримувати інформацію про витрати на сировину, енергоносії, збут та інші операції.

Другим важливим аспектом є деталізація витрат за статтями. Наприклад, підприємству варто детально аналізувати витрати на сировину та матеріали, визначаючи найбільш витратні сегменти та причини їхнього зростання. Такий аналіз дозволить виявити неефективне використання ресурсів або помилки в плануванні. Для молокозаводу, де значна частина витрат припадає на закупівлю молока та інших інгредієнтів, важливо відстежувати цінові коливання та укладати довгострокові контракти із постачальниками для стабілізації витрат.

Контроль за операційними витратами також потребує уваги. Наприклад, значне зростання витрат на збут (48,01%) може бути пов'язане з неефективною логістикою або надмірними маркетинговими витратами. Впровадження автоматизованих систем управління транспортом (TMS) дозволить оптимізувати маршрути доставки, скоротити витрати пального та мінімізувати простой. Для маркетингу варто чітко оцінювати ефективність кожного рекламного каналу, використовуючи такі показники, як рентабельність інвестицій (ROI), щоб спрямовувати ресурси на найбільш продуктивні заходи.

Ще одним кроком може стати впровадження регулярного фінансового аудиту, як внутрішнього, так і зовнішнього. Внутрішній аудит дозволить відслідковувати витрати на щоденній основі та виявляти потенційні проблеми, такі як нераціональне використання ресурсів або перевитрати. Зовнішній аудит

забезпечить незалежний погляд на фінансовий стан підприємства та дозволить отримати рекомендації щодо оптимізації витрат.

Для молокозаводу, де значні кошти витрачаються на енергоносії, варто впровадити енергомоніторинг. Це дозволить визначити найбільш енергоємні етапи виробництва та розробити стратегії їх оптимізації. Наприклад, аналіз може виявити перевитрати енергії через неправильне налаштування обладнання або його низьку ефективність, що можна вирішити шляхом модернізації техніки чи впровадження автоматизованого контролю температурних режимів.

Крім того, важливо розробити мотиваційну систему для персоналу, яка буде пов'язана з оптимізацією витрат. Наприклад, премії чи бонуси можуть залежати від показників ефективності виробництва, таких як зниження витрат сировини, енергоспоживання чи витрат на обслуговування. Це дозволить залучити працівників до процесу раціонального використання ресурсів.

І нарешті, слід запровадити практику складання та регулярного перегляду бюджету підприємства. Бюджетування допоможе планувати витрати, порівнювати їх із фактичними показниками та своєчасно реагувати на відхилення. Наприклад, у разі перевищення запланованих витрат на певну статтю, керівництво зможе оперативно скоригувати діяльність чи перерозподілити ресурси.

Таким чином, підвищення контролю за витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» вимагає комплексного підходу, що включає автоматизацію обліку, детальний аналіз витрат, впровадження енергомоніторингу, оптимізацію логістики та маркетингових заходів, а також залучення персоналу до процесу оптимізації. Ці заходи дозволять зменшити собівартість продукції, підвищити рентабельність і забезпечити фінансову стійкість підприємства.

Для підвищення ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» пропонуємо впровадження проекту модернізації виробничих процесів на ТОВ «Гайсинський молокозавод», оскільки цей проект безпосередньо забезпечить значну економію витрат, що дозволить підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку та підвищити його фінансову стійкість.

Проект передбачає комплексну модернізацію на основі енергоефективних

технологій та автоматизації виробництва, що дозволить знизити операційні витрати, зокрема витрати на енергоносії, а також оптимізувати витрати на обслуговування та підтримку старого обладнання.

Проект, який ми пропонуємо, стосується модернізації виробничих процесів на ТОВ «Гайсинський молокозавод», з акцентом на підвищення енергоефективності та модернізацію обладнання. Ось що включає даний проект:

Закупівля енергоефективного обладнання:

1) Енергозберігаючі технології для обробки молока: заміна старого обладнання для обробки молока (наприклад, пастеризаційних установок, сепараторів, холодильних камер) на нове, енергоефективне. Це дозволить знизити споживання енергії та витрати на її покупку. Заміна обладнання включає: нові пастеризаційні установки з енергоефективними системами обігріву, сучасні холодильні установки, що споживають менше електроенергії, автоматизовані системи регулювання енергоспоживання на кожному етапі виробництва.

2) Встановлення альтернативних джерел енергії

Сонячні панелі для часткового забезпечення енергії. Сонячні панелі будуть розташовані на дахах виробничих приміщень та допоможуть скоротити споживання електроенергії з мережі.

Біогазові установки для утилізації відходів виробництва (наприклад, молочної сироватки) і перетворення їх у енергію. Ці установки зможуть генерувати енергію, яка використовуватиметься для власних потреб заводу.

3) Інвестиції в автоматизацію:

Автоматизовані лінії для пакування молочної продукції. Це дозволить значно зменшити витрати на обслуговування та забезпечити більшу швидкість виробництва без збільшення чисельності працівників.

Системи моніторингу енергоспоживання для постійного відстеження та коригування споживання енергії на кожному етапі виробництва.

4) Закупівля енергозберігаючих освітлювальних систем:

Світлодіодне освітлення для всіх виробничих приміщень. Світлодіоди споживають набагато менше енергії в порівнянні з традиційними лампами, що

дозволяє значно скоротити витрати на електроенергію.

Перш за все, розглянемо інвестиційні витрати. Вони складають основну частину початкових витрат, але ми можемо спланувати їх таким чином, щоб вони забезпечили велику віддачу. Наприклад, закупівля нового обладнання, яке є більш енергоефективним, може коштувати близько 8 млн грн, модернізація та налаштування цього обладнання обійдеться ще в 2,5 млн грн, а навчання персоналу та супутні витрати ще в 1,5 млн грн. Тому загальна сума інвестицій складе 12 млн грн. ((див. табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Інвестиційні витрати

Стаття витрат	Сума, грн
Закупівля енергоефективного обладнання	8000000
Модернізація та налаштування обладнання	2500000
Навчання персоналу та супутні витрати	1500000
Загальні інвестиційні витрати	12000000

Тепер зосередимося на річній економії витрат. Збільшимо економію на енергоносіях до 35%. Якщо підприємство витрачає на енергію 12 млн грн на рік, то це забезпечить економію в розмірі 4,2 млн грн. Це може бути досягнуто завдяки впровадженню енергоефективних технологій, таких як модернізація обладнання для зменшення споживання енергії та використання альтернативних джерел енергії (біогазові установки, сонячні панелі).

Щодо витрат на обслуговування обладнання, ми можемо знизити їх на 18% замість 10%, що забезпечить економію на рівні 810 тис. грн. Зниження витрат на матеріали також можемо підвищити до 10%, що дозволить заощадити 600 тис. грн, якщо витрати на матеріали складають 6 млн грн на рік.

Тепер підсумуємо економію. Річна економія витрат складає (див. табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Очікувана річна економія витрат

Стаття економії	Сума, грн.	Відсоток економії
Економія на енергоносіях	4200000	35
Економія на обслуговуванні обладнання	810000	18
Економія на матеріалах	600000	10
Загальна річна економія	5610000	

Розрахуємо показники ефективності даного інвестиційного проекту.

Згідно з інвестиційним проектом для ТОВ «Гайсинський молокозавод», термін окупності (Т) розраховується за формулою:

$$T = \frac{I}{E}, \quad (2.1)$$

де, I – початкові інвестиції, E – річна економія.

$$T = \frac{I}{E} = \frac{1200000}{5610000} = 2,14 \text{ роки.}$$

Таким чином, термін окупності цього інвестиційного проекту становить 2,14 роки, що є дуже коротким строком. Це свідчить про високу привабливість проекту, оскільки він дозволяє швидко повернути вкладені кошти та почати отримувати чистий прибуток.

Розрахунок чистої приведеної вартості (NPV):

Для розрахунку NPV використовуємо ставку дисконтування 12%. Формула для розрахунку:

$$NPV = \sum \frac{E_t}{(1+r)^t} - I, \quad (2.2)$$

де E_t – економія витрат на рік; r – ставка дисконтування (12%); I – інвестиційні витрати.

$$\begin{aligned} NPV &= \frac{5610000}{(1+0,12)^1} + \frac{5610000}{(1+0,12)^2} + \frac{5610000}{(1+0,12)^3} - 1200000 = \\ &= 5010714 + 4473660 + 3996875 - 1200000 = 3481249 \text{ грн.} \end{aligned}$$

Таким чином, це означає, що проект є фінансово вигідним, оскільки NPV більше нуля. Вказане значення свідчить про те, що проект здатний приносити додаткову вартість для підприємства і виправдовує інвестиції.

Розрахунок індексу прибутковості здійснюється за формулою 2.3.

$$\begin{aligned} IP &= \frac{NPV+I}{I}, \quad (2.3) \\ IP &= \frac{3481249 + 12000000}{12000000} = 1,29 \end{aligned}$$

Індекс прибутковості (IP) рівний 1,29 свідчить про те, що для кожної вкладеної гривні проект забезпечує 1.29 гривні доходу з урахуванням чистої

приведеної вартості (NPV). Це означає, що проект є фінансово вигідним і здатний забезпечити додаткову вартість для підприємства. Зазначений результат підтверджує доцільність інвестицій в цей проект, оскільки індекс прибутковості більше 1 вказує на те, що проект здатний повернути інвестиції і генерувати прибуток. Тому з фінансової точки зору проект є привабливим і вартий реалізації.

Отже, реалізація запропонованого проекту модернізації виробничого процесу ТОВ «Гайсинський молокозавод», дозволить значно знизити витрати на енергоносії, обслуговування обладнання та матеріали, що призведе до загальної економії витрат на рівні 5,61 млн грн на рік.

Показники фінансових розрахунків підтверджують, що проект є надзвичайно привабливим для підприємства і має високий потенціал для підвищення ефективності виробничих процесів. Зокрема, термін окупності становить 2,14 роки, що є дуже коротким і свідчить про швидке повернення інвестицій. Чиста приведена вартість (NPV) на рівні 3481249 грн підтверджує, що проект принесе додатковий прибуток після покриття всіх витрат. Індекс прибутковості (IP) складає 1,29, що вказує на вигідність проекту та те, що кожна інвестована гривня приносить додаткові доходи.

Таким чином, цей проект забезпечить значну економію витрат, підвищення ефективності та конкурентоспроможності ТОВ «Гайсинський молокозавод», що робить його дуже вигідним для реалізації. Всі фінансові показники свідчать про доцільність інвестицій та їх високу прибутковість у короткостроковій перспективі.

Висновки до розділу 2

В результаті проведеного дослідження управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» можна зробити наступні висновки:

1. ТОВ «Гайсинський молокозавод» – надійний виробник високоякісних молочних продуктів, який спеціалізується на переробці молока та виробництві масла і сиру, що є основною частиною його діяльності, відповідно до КВЕДу. Окрім того, підприємство здійснює виробництво маргарину та інших харчових

продуктів, а також займається супутніми послугами, включаючи оптову та роздрібну торгівлю, транспортні перевезення і надання нерухомості в оренду.

2. Діагностика фінансово-економічної діяльності ТОВ «Гайсинський молокозавод» за 2021-2023 роки вказує на значне зростання доходів та деяке покращення ефективності підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 49,59%, що свідчить про позитивні зміни в обсягах продажів та ціновій політиці. Валовий прибуток також зріс на 42,18%, що підтверджує покращення прибутковості. Однак, рентабельність господарської діяльності знизилася на 0,34 пункти, що свідчить про певні труднощі з підвищенням прибутковості після покриття витрат. Водночас спостерігається зростання дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань, що вказує на проблеми з ліквідністю і залежність від зовнішнього фінансування. У структурах активів та пасивів значно збільшилися оборотні активи та зобов'язання, зокрема кредиторська заборгованість. Враховуючи ці аспекти, для подальшого стабільного росту необхідно зосередитися на оптимізації витрат, управлінні ліквідністю та підвищенні рентабельності.

3. Аналіз системи управління витратами показав на певні проблеми. Зокрема, збільшення операційних витрат відбулося переважно за рахунок зростання матеріальних витрат (на 47,05%) і витрат на збут (на 48,01%), що пов'язано зі збільшенням цін на сировину, енергоносії та підвищенням маркетингової активності. Інші статті, такі як витрати на амортизацію основних фондів (+340,78%) та інші операційні витрати (+42,94%), також показують значне зростання, що може бути наслідком інвестицій в інфраструктуру і зростання витрат на обслуговування підприємства. У сфері виробничої собівартості найбільше зростання зафіксовано у витратах на сировину та матеріали (+58,17%), паливо й енергію для технологічних цілей (+77,13%), а також витрати на оплату праці (+114,72% для основної заробітної плати і +168,40% для додаткової). Це вказує на значне розширення обсягів виробництва, модернізацію процесів і підвищення рівня соціальних гарантій для працівників. Незважаючи на загальне зростання витрат, є приклади їх оптимізації. Зокрема, зниження адміністративних витрат (на 4,42%) і

загальновиробничих витрат (на 19,47%) свідчить про впровадження заходів з підвищення ефективності управлінських процесів. Водночас зростання витрат на збут та енергоносії вказує на необхідність активного пошуку шляхів підвищення енергоефективності, оптимізації логістики та вдосконалення маркетингової стратегії. У цілому, фінансові показники ТОВ «Гайсинський молокозавод» свідчать про збільшення масштабів діяльності, але підприємству необхідно спрямувати зусилля на подальшу оптимізацію витрат, особливо в частині матеріальних ресурсів і збуту, для забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стійкості в умовах ринкових викликів.

4. Для підвищення ефективності управління витратами на ТОВ "Гайсинський молокозавод" важливо зосередити увагу на кількох ключових напрямках, зокрема на оптимізації витрат на енергоносії, модернізації виробничого обладнання та вдосконаленні логістики. Інвестиції в енергоефективні технології дозволяють значно зменшити витрати на енергоспоживання, що є однією з найбільших статей витрат на підприємстві. Крім того, модернізація обладнання дозволяє підвищити продуктивність, зменшити витрати на обслуговування та продовжити термін служби техніки. Впровадження нових технологій у виробництві забезпечить не лише економічний ефект у вигляді зниження витрат, але й покращення якості продукції, що може мати додаткові переваги на ринку.

Крім того, важливо оптимізувати витрати на сировину та матеріали, що допоможе знизити загальну собівартість продукції. Використання програмного забезпечення для управління запасами за принципом Just-in-Time дозволить знизити витрати на зберігання та транспортування матеріалів. Паралельно з цим, важливим напрямом є вдосконалення логістичних процесів, що включає оптимізацію маршрутів доставки та укладення вигідних угод з постачальниками та транспортними компаніями.

Інвестиції у цифрові технології, такі як автоматизація виробничих ліній та інтеграція систем моніторингу, дозволяють підвищити ефективність роботи підприємства. Це дозволить знизити витрати на оплату праці та збільшити швидкість виробничих процесів. Водночас важливою складовою є підвищення

енергоефективності та зменшення витрат на електроенергію через впровадження альтернативних джерел енергії, таких як біогазові установки або сонячні панелі.

Залучення інвестицій для реалізації цих проектів стане ключовим фактором для досягнення бажаного результату. Позитивні результати проекту також включають можливість зниження витрат на обслуговування та підвищення якості продукції, що в кінцевому підсумку може збільшити конкурентоспроможність на ринку.

Загалом, реалізація цих напрямків підвищення ефективності управління витратами дозволить значно зменшити операційні витрати, скоротити термін окупності інвестицій та забезпечити сталий розвиток підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

5. Для підвищення ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» запропоновано впровадження проекту модернізації виробничих процесів на ТОВ «Гайсинський молокозавод». Проект для ТОВ «Гайсинський молокозавод» передбачає модернізацію виробничих процесів через впровадження енергоефективного обладнання, автоматизацію та використання альтернативних джерел енергії, що дозволить знизити витрати на енергоспоживання. Це забезпечить підвищення ефективності виробництва, зменшення витрат та поліпшення екологічної сталості підприємства.

Реалізація запропонованого проекту модернізації виробничого процесу ТОВ «Гайсинський молокозавод», дозволить значно знизити витрати на енергоносії, обслуговування обладнання та матеріали, що призведе до загальної економії витрат на рівні 5,61 млн грн на рік.

Показники фінансових розрахунків підтверджують, що проект є надзвичайно привабливим для підприємства і має високий потенціал для підвищення ефективності виробничих процесів. Зокрема, термін окупності становить 2,14 роки, що є дуже коротким і свідчить про швидке повернення інвестицій. Чиста приведена вартість (NPV) на рівні 3481249 грн підтверджує, що проект принесе додатковий прибуток після покриття всіх витрат. Індекс прибутковості (IP) складає 1,29, що вказує на вигідність проекту та те, що кожна інвестована гривня приносить

додаткові доходи.

Таким чином, цей проект забезпечить значну економію витрат, підвищення ефективності та конкурентоспроможності ТОВ «Гайсинський молокозавод», що робить його дуже вигідним для реалізації. Всі фінансові показники свідчать про доцільність інвестицій та їх високу прибутковість у короткостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Узагальнення теоретичних основ та дослідження особливостей управління витратами підприємства надало можливість зробити наступні висновки:

1. Управління витратами є важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Аналіз літературних джерел свідчить про значну різноманітність трактувань поняття «витрати», що зумовлює необхідність узгодження термінології для ефективного управління ними. Витрати можна розглядати як грошовий вираз використаних ресурсів, необхідних для здійснення господарської діяльності, і вони безпосередньо впливають на фінансовий результат підприємства. Класифікація витрат за різними ознаками (економічними елементами, статтями калькуляції тощо) дозволяє підприємству забезпечити прозорість управління витратами та їх облік, прогнозувати вплив витрат на прибуток, ефективно контролювати та оптимізувати структуру витрат, сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Розмежування понять «затрати» і «витрати» з урахуванням їхнього економічного змісту дозволяє підвищити точність аналітичних процедур. Правильна класифікація витрат і їх аналіз створюють базу для ефективного планування, обліку та контролю, забезпечуючи підприємству можливість адаптації до змінних умов ринку та покращення показників діяльності, що є основою прийняття ефективних управлінських рішень.

2. Ефективне управління витратами є ключовим елементом забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Воно спрямоване на оптимізацію використання ресурсів, раціоналізацію бізнес-процесів та досягнення стратегічних цілей. Сучасні підходи до управління витратами враховують впровадження інноваційних технологій, стратегічну орієнтацію, екологічні аспекти та інтеграцію принципів Lean/Six Sigma. Формування системи управління витратами, яка ґрунтується на прозорості, системності та економічній обґрунтованості, забезпечує стабільність і розвиток підприємства в умовах ринкових викликів.

3. Можна стверджувати, що застосування сучасних методів управління

витратами дозволяє не лише знижувати витрати, але й оптимізувати їх структуру, підвищувати конкурентоспроможність продукції, забезпечувати гнучкість у реагуванні на зміни ринкових умов. Різноманітність підходів, таких як ABC, CVP-аналіз, таргет-костинг, LCC-аналіз, кайзен-костинг та інші, надає підприємствам можливість обирати ті методи, які найкраще відповідають їхній специфіці, галузевим умовам і стратегічним цілям. Крім того, поділ методів на стратегічні та оперативні забезпечує досягнення результатів як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

4. Ефективне управління витратами сприяє раціональному використанню ресурсів, що підкріплюється розрахунком ключових економічних показників. Це дозволяє підприємствам підтримувати стійкість, досягати фінансової стабільності та розвиватися навіть в умовах високої конкуренції.

5. ТОВ «Гайсинський молокозавод» – надійний виробник високоякісних молочних продуктів, який спеціалізується на переробці молока та виробництві масла і сиру, що є основною частиною його діяльності, відповідно до КВЕДу. Окрім того, підприємство здійснює виробництво маргарину та інших харчових продуктів, а також займається супутніми послугами, включаючи оптову та роздрібну торгівлю, транспортні перевезення і надання нерухомості в оренду.

6. Діагностика фінансово-економічної діяльності ТОВ «Гайсинський молокозавод» за 2021-2023 роки вказує на значне зростання доходів та деяке покращення ефективності підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 49,59%, що свідчить про позитивні зміни в обсягах продажів та ціновій політиці. Валовий прибуток також зріс на 42,18%, що підтверджує покращення прибутковості. Однак, рентабельність господарської діяльності знизилася на 0,34 пункти, що свідчить про певні труднощі з підвищенням прибутковості після покриття витрат. Водночас спостерігається зростання дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань, що вказує на проблеми з ліквідністю і залежність від зовнішнього фінансування. У структурах активів та пасивів значно збільшились оборотні активи та зобов'язання, зокрема кредиторська заборгованість. Враховуючи ці аспекти, для подальшого стабільного росту

необхідно зосередитися на оптимізації витрат, управлінні ліквідністю та підвищенні рентабельності.

7. Аналіз системи управління витратами показав на певні проблеми. Зокрема, збільшення операційних витрат відбулося переважно за рахунок зростання матеріальних витрат (на 47,05%) і витрат на збут (на 48,01%), що пов'язано зі збільшенням цін на сировину, енергоносії та підвищенням маркетингової активності. Інші статті, такі як витрати на амортизацію основних фондів (+340,78%) та інші операційні витрати (+42,94%), також показують значне зростання, що може бути наслідком інвестицій в інфраструктуру і зростання витрат на обслуговування підприємства. У сфері виробничої собівартості найбільше зростання зафіксовано у витратах на сировину та матеріали (+58,17%), паливо й енергію для технологічних цілей (+77,13%), а також витрати на оплату праці (+114,72% для основної заробітної плати і +168,40% для додаткової). Це вказує на значне розширення обсягів виробництва, модернізацію процесів і підвищення рівня соціальних гарантій для працівників. Незважаючи на загальне зростання витрат, є приклади їх оптимізації. Зокрема, зниження адміністративних витрат (на 4,42%) і загальновиробничих витрат (на 19,47%) свідчить про впровадження заходів з підвищення ефективності управлінських процесів. Водночас зростання витрат на збут та енергоносії вказує на необхідність активного пошуку шляхів підвищення енергоефективності, оптимізації логістики та вдосконалення маркетингової стратегії. У цілому, фінансові показники ТОВ «Гайсинський молокозавод» свідчать про збільшення масштабів діяльності, але підприємству необхідно спрямувати зусилля на подальшу оптимізацію витрат, особливо в частині матеріальних ресурсів і збуту, для забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стійкості в умовах ринкових викликів.

8. Для підвищення ефективності управління витратами на ТОВ "Гайсинський молокозавод" важливо зосередити увагу на кількох ключових напрямках, зокрема на оптимізації витрат на енергоносії, модернізації виробничого обладнання та вдосконаленні логістики. Інвестиції в енергоефективні технології дозволяють значно зменшити витрати на енергоспоживання, що є однією з найбільших статей

витрат на підприємстві. Крім того, модернізація обладнання дозволяє підвищити продуктивність, зменшити витрати на обслуговування та продовжити термін служби техніки. Впровадження нових технологій у виробництві забезпечить не лише економічний ефект у вигляді зниження витрат, але й покращення якості продукції, що може мати додаткові переваги на ринку.

Крім того, важливо оптимізувати витрати на сировину та матеріали, що допоможе знизити загальну собівартість продукції. Використання програмного забезпечення для управління запасами за принципом Just-in-Time дозволить знизити витрати на зберігання та транспортування матеріалів. Паралельно з цим, важливим напрямом є вдосконалення логістичних процесів, що включає оптимізацію маршрутів доставки та укладення вигідних угод з постачальниками та транспортними компаніями.

Інвестиції у цифрові технології, такі як автоматизація виробничих ліній та інтеграція систем моніторингу, дозволяють підвищити ефективність роботи підприємства. Це дозволить знизити витрати на оплату праці та збільшити швидкість виробничих процесів. Водночас важливою складовою є підвищення енергоефективності та зменшення витрат на електроенергію через впровадження альтернативних джерел енергії, таких як біогазові установки або сонячні панелі.

Залучення інвестицій для реалізації цих проектів стане ключовим фактором для досягнення бажаного результату. Позитивні результати проекту також включають можливість зниження витрат на обслуговування та підвищення якості продукції, що в кінцевому підсумку може збільшити конкурентоспроможність на ринку.

Загалом, реалізація цих напрямків підвищення ефективності управління витратами дозволить значно зменшити операційні витрати, скоротити термін окупності інвестицій та забезпечити сталий розвиток підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

9. Для підвищення ефективності управління витратами на ТОВ «Гайсинський молокозавод» запропоновано впровадження проекту модернізації виробничих процесів на ТОВ «Гайсинський молокозавод». Проект для ТОВ «Гайсинський

молокозавод» передбачає модернізацію виробничих процесів через впровадження енергоефективного обладнання, автоматизацію та використання альтернативних джерел енергії, що дозволить знизити витрати на енергоспоживання. Це забезпечить підвищення ефективності виробництва, зменшення витрат та поліпшення екологічної сталості підприємства.

Реалізація запропонованого проекту модернізації виробничого процесу ТОВ «Гайсинський молокозавод», дозволить значно знизити витрати на енергоносії, обслуговування обладнання та матеріали, що призведе до загальної економії витрат на рівні 5,61 млн грн на рік.

Показники фінансових розрахунків підтверджують, що проект є надзвичайно привабливим для підприємства і має високий потенціал для підвищення ефективності виробничих процесів. Зокрема, термін окупності становить 2,14 роки, що є дуже коротким і свідчить про швидке повернення інвестицій. Чиста приведена вартість (NPV) на рівні 3481249 грн підтверджує, що проект принесе додатковий прибуток після покриття всіх витрат. Індекс прибутковості (IP) складає 1,29, що вказує на вигідність проекту та те, що кожна інвестована гривня приноситиме додаткові доходи.

Таким чином, цей проект забезпечить значну економію витрат, підвищення ефективності та конкурентоспроможності ТОВ «Гайсинський молокозавод», що робить його дуже вигідним для реалізації. Всі фінансові показники свідчать про доцільність інвестицій та їх високу прибутковість у короткостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артамонова Н., Артамонов Є. Сучасні методи оперативного та стратегічного управління витратами. Зарубіжний досвід та українські реалії. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Сер.: Економічні науки. 2015. № 232. С. 5–21.
2. Артамонова Н.С., Акулюшина М.О. Управління витратами : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 116 с.
3. Артамонова Н.С., Доба Н.М. Впровадження сучасних методів управління витратами задля забезпечення конкурентних переваг. Економіка: реалії часу. 2013. № 3(8). С. 16-22.
4. Атамас П.Й. Управлінський облік : навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2016. 440 с.
5. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посібник. К.: ЦНЛ, 2009. 328 с.
6. Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємств: Підручник. К.: Либідь, 2002. 384 с.
7. Біла О. Г. Управління витратами підприємства: теорія та практика: монографія. Львів: Видво ЛКА, 2012. 200 с.
8. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 592 с.
9. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 780 с.
10. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ : Атіка, 2014. 480 с.
11. Болюх М. А. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2013. 556 с.
12. Бондар І. Ю., Пахомов В. І. Управління витратами виробництва та собівартістю продукції: навч. посібник. Київ: КНТЕУ, 2000.
13. Борисюк І. О., Семеняка Я. В. Формування системи управління витратами підприємства. Modern economics. 2017. № 6. С. 15-23.
14. Варченко О. М., Свиноус І. В., Іванова Л. С., Ткаченко К. В., Биба В. А.

Методичні підходи до управління витратами сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2020. № 12. С. 19–26.

15. Великий Ю. М., Прохорова В. В., Сабліна Н. В. Управління витратами підприємства : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2009. 192с

16. Власова Н.О., Круглова О.А., Безгінова Л.І. Фінанси підприємств: навч. посібник. К.: ЦНЛ, 2007. 271 с.

17. Гапоненко А. Л., Савельєва М. В. Теорія управління. URL: https://stud.com.ua/31796/menedzhment/ teoriya_upravlinnya.

18. Голіков О. І., Миколаєва Н. А. Основи класифікації і методи управління витратами в системі стратегічного управлінського обліку. Азимут наукових досліджень: економіка і управління. 2014. № 1. С. 26-30.

19. Гордієнко Л.П. Сучасні методи оцінювання витрат незавершеного виробництва як основа ефективного управління підприємством. Агросвіт. 2015. № 9. С. 54-59. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2015/12.pdf.

20. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436–IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

21. Грещак М. Г., Гордієнко В.М, Коцюба О.С., Лозовик Ю.М.. Управління витратами: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2008. 264 с.

22. Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погріщук Б.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 304 с.

23. Гриценко О. І. Екологічний облік: визначення перспектив та основних засад упровадження. Економіка і суспільство. 2016. № 2. С. 678–683.

24. Гришко Н. В. Сучасні концепції управління витратами промислових підприємств. Культура народів Причорномор'я. 2007. № 99. С. 33-38.

25. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посібн. Київ: «Центр учбової літератури», 2008. 320 с.

26. Даньків Й. Я., Остап'юк М. Я. Бухгалтерський облік: підручник. Київ: Знання, 2017. 469 с.

27. Дерій В. Термін «витрати» та його трактування для потреб обліку і контролю. Галицький економічний вісник. 2010. № 1(26). С. 154–160.

28. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса : ВМВ, 2011. 240 с.
29. Іванов А. Класифікація витрат. Бухгалтерія. 2021. № 24/1. С. 45–50.
30. Іванюта П. В., Лугівська О. П. Управління ресурсами і витратами : навч. посібн. Київ : «Центр учбової літератури», 2-ге видання, 2011. 317 с.
31. Іванюта П.В. Управління ресурсами і витратами: навч. посібник. 2-ге вид. К. : ЦУЛ, 2021. 320 с.
32. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку 63 активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
33. Карапетян Е. Т. Економіка підприємства: Навчально-методичний посібник. Тернопіль : Вектор, 2015. 320 с.
34. Каришин Н. Бюджетування в системі управління підприємствами харчової промисловості. Галицький економічний вісник. 2022. № 1(34). С. 108–114.
35. Карінцева О., Харченко М., Тарасенко С. Управління витратами у системі стратегій «контролю» та «ризик» суб'єкта господарювання. Mechanism of Economic Regulation. 2016. № 4. С. 23–33.
36. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 485 с.
37. Козак В. Г. Визначення поняття «витрати» та їх оцінка. Реформування економіки України: стан та перспективи: Зб. матеріалів IV Міжнар. наук. – практ. конф., 26-27 листоп. 2009 р., м. Київ. Київ : МІБО КНЕУ, 2009. С. 129–131.
38. Козаченко Г. В., Погорєлов Ю. С., Хлап'юнов Л. Ю., Макухін Г. А. Управління затратами підприємства: монографія. Київ : Лібра, 2007. 320 с.
39. Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
40. Костецька Н. Управління витратами на підприємствах в умовах ризику.

Економіка та суспільство. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1035/992>

41. Кузьмін О.Є. Мельник О.Г., Когут У.І. Управління витратами на підприємствах : навч. посіб. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 244 с.

42. Кузьмін О.Є., Данилюк М.О. Управління витратами : навч. посіб. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 264 с.

43. Кучер М.М., Рябовол І.С. Показники ефективності управління виробництвом: організаційні аспекти. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 37. С. 299–303.

44. Лігоненко Л.О. Фінанси підприємства: конспект лекцій. URL: <https://bib.convdocs.org/v19912/>.

45. Ляшенко Г.П., Овсяннікова В.І. Витрати підприємства та управління ними. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 45б.

46. Ляшко І. І., Єременко О. М. Дослідження методів управління витратами на сучасних підприємствах. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 4 (04). С. 163–166.

47. Маркіна І. А., Вороніна В. Л., Рудич А. І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 4 (115). С. 140-147.

48. Маслак О.І., Воробйова Л.Д. Економіка промислового підприємства. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 172 с.

49. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості : Наказ Міністерства промислової політики України від 09.07.07 р. № 373. URL: <http://www.mfu.gov.ua>.

50. Міщенко Н., Міщук І. П., Бондарюк В. А. Управління витратами в системі управління вартістю підприємства. Ефективна економіка. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5711>

51. Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А. Методичні аспекти обліку та управління витратами на виробництво продукції. Економіка та держава. 2021. № 7.

С. 83–89.

52. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ МФУ від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>.

53. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ МФУ від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>.

54. Національний стандарт (положення) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» Наказ МФУ від 31.12.1999 року № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

55. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік: навч. посібник. К.: Кондор, 2005. 503 с.

56. Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємства. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 504 с.

57. Нестеренко С. А. Теоретичні аспекти та методологічні підходи управління витратами. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2019. № 1. С. 13-22.

58. Ніпіаліді О.Ю., Карпишин Н.І. Фінанси підприємств: Навчальний посібник. Тернопіль : Економічна думка, 2009. 232 с.

59. Носань Н. С., Матухно Ю. С. Оптимізація витрат на рекламну діяльність підприємства. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 4. С. 94–100.

60. Остапенко Т. М. Економічна сутність управління витратами. Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. 2013. № 2. С. 85-91.

61. Павлова С. І. Метод таргет-костингу як прогресивний метод цільового стратегічного управління витратами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. №10. С. 56–58.

62. Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2002. 388 с.

63. Панасюк В. Управління витратами виробництва. Тернопіль: Економічна

думка, 2011. 118 с.

64. Партин Г.О. Системно-орієнтоване управління витратами промислового підприємства : монографія. Л. : ЗУКЦ, ППНВФ «Біапр». 2011. 200 с.

65. Пилипенко О.О. Управління витратами на сучасних підприємствах. Формування ринкових відносин в Україні. 2008. № 12. С. 8-9.

66. Піскун А. В. Теоретичний аспект управління витратами підприємства. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. №4 (70). С. 55-59.

67. Плоха О. Б. Управління витратами: конспект лекцій. Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. 152 с.

68. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

69. Поддєрьогін Л. Д. та ін. Фінанси підприємств: підручник. Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. А. М. Поддєрьогін М. Д. Білик, Л.Д. та ін. Буряк. 6-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2006. 552с.

70. Подсолонко В. А. Антикризове управління: Підручник. Організація виробництва. Київ, 2005. С. 304.

71. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

72. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. Київ: Знання, 2009. 662 с.

73. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 356 с.

74. Слюсарчук Л. Вплив класифікації затрат на прийняття управлінських рішень. Облік і фінанси АПК. 2016. № 6. С. 102–110.

75. Столяр Л.Г. Сутність «витрат» та особливості трактування. Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси». Випуск 8 (29). Ч.4. 2021. С. 56-63.

76. Тарасенко С. І. Удосконалення механізму формування поточних витрат в промисловості: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : 08.07.01. Харків, 2018. 20 с.

77. Телятник С. В. Економіка та організація виробництва: навчальний посібник. Харків : ХНАМГ, 2011. 205 с.

78. Ткаченко М., Гуріна А. Історичний генезис понять «витрати» і «затрати»: обліково-економічний аспект. Ефективна економіка. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4278>.

79. Труніна І. М., Онищенко О. В. Методичні підходи до управління затратами промислових підприємств. Modern Economics. 2018. № 7. С. 182–191

80. Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. Управління витратами підприємства: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 120 с.

81. Турило А.М., Кравчук Ю. Б., Цуцурук Н. М. Уточнення сутності поняття «витрати» і їхньої економічної оцінки на підприємстві. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 11(41). С. 85-88.

82. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: МАУП, 2004. 328 с.

83. Філіна Г.І. Управління витратами та цінами. Київ : ДП Видавничий дім «Персонал», 2008. 240 с.

84. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

85. Цимбалюк Л.Г., Скригун Н.П., Антошкіна Л.І. Формування та управління витратами виробництва. Донецьк : Юго-Восток, 2012. 240 с.

86. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. 2017. 166 с.

87. Чумак Г. Управління витратами підприємства: функціональний аспект. Modeling the development of the economic systems. 2022. № 4. С. 160 –165.

88. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник. К.: Знання, 2006. 439 с.

89. Ющишина Л.О. Необхідність класифікації витрат на постійні та змінні при їх плануванні. Вісник Хмельницького Національного університету: Економічні науки. Хмельницький. 2017. № 3. Т.1(92). С. 144-148.

90. Ющишина Л.О. Фактори, що визначають рівень витрат на виробництво

продукції і методи їх аналізу. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. К., 2017. № 5(37), Т.2. С. 115-122.

91. Яковлев А.І., Ларка М.І., Сударкіна С. П. та ін. Економіка підприємства: магістерський курс: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2018. 516 с.

92. Ясінська А. І. Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах. Вісник Національного університету Львівська політехніка. 2017. № 14 (594). С. 357–360.

ДОДАТКИ

Додаток А

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «Гайсинський молокозавод»

Організаційно-правова форма господарювання ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Вид економічної діяльності Перероблення молока, виробництво масла та сиру

Середня кількість працівників 1377

Одиниця виміру: тис. грн.

Адреса Україна, 23700, Вінницька область, м. Гайсин, вул. Заводська, 145

Дата (рік, місяць, число)

за ЄДРПОУ

за КОАТУУ

за КОПФГ

за КВЕД

Коди		
2022	01	01
34309918		
0520400000		
240		
10.51		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) за 2021 р.

Форма № 1

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001	3	3
накопичена амортизація	1002	3	3
Незавершені капітальні інвестиції	1005	9	11660
Основні засоби	1010	3519	2597
первісна вартість	1011	4636	4636
знос	1012	1117	2039
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045	35	
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	3563	14257
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	80505	157478
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	93251	150028
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	13583	9343
з бюджетом	1135		538
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	12400	35879
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	781	710
Витрати майбутніх періодів	1170	43	6
Інші оборотні активи	1190	3771	26740
Усього за розділом II	1195	204334	380722
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	207897	394979

Продовження додатку А

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	100	100
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		1153
Резервний капітал	1415	1413	1413
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	19339	25870
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	20852	28536
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	18452	58856
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	108863	122870
розрахунками з бюджетом	1620	2149	2047
у тому числі з податку на прибуток	1621	1079	1308
розрахунками зі страхування	1625	124	617
розрахунками з оплати праці	1630	959	830
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	6461	119282
Поточні забезпечення	1660		451
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	50037	61490
Усього за розділом III	1695	187045	366443
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	207897	394979

Керівник

Осадчий Т.В.

Головний бухгалтер

Яровенко Л.І.

Додаток Б

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «Гайсинський
молокозавод»

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

Коди		
2022	01	01
34309918		

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2021 рік**

Форма № 2

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	560510	569112
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	434927	432455
Валовий:			
прибуток	2090	125583	136657
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	27718	24261
Адміністративні витрати	2130	15997	35247
Витрати на збут	2150	90497	76462
Інші операційні витрати	2180	29929	31657
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	16878	17552
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	100	
Інші доходи	2240	17	
Фінансові витрати	2250	8157	8116
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	34	114
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	8804	9322
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	2195	1679
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	6609	7643
збиток	2355		

Продовження додатку Б

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	6609	7643

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	388454	355990
Витрати на оплату праці	2505	8165	7264
Відрахування на соціальні заходи	2510	1622	1573
Амортизація	2515	922	675
Інші операційні витрати	2520	216222	209869
Разом	2550	615385	575371

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Осадчий Т.В.

Головний бухгалтер

Яровенко Л.І.

Додаток В

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «Гайсинський молокозавод»

Організаційно-правова форма господарювання ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Вид економічної діяльності Перероблення молока, виробництво масла та сиру

Середня кількість працівників 1364

Одиниця виміру: тис. грн.

Адреса Україна, 23700, Вінницька область, м. Гайсин, вул. Заводська, 145

Дата (рік, місяць, число)

за ЄДРПОУ

за КОАТУУ

за КОПФГ

за КВЕД

Коди		
2023	01	01
34309918		
0520400000		
240		
10.51		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) за 2022 р.

Форма № 1

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001	3	3
накопичена амортизація	1002	3	3
Незавершені капітальні інвестиції	1005	11660	1150
Основні засоби	1010	2597	11309
первісна вартість	1011	4636	16343
знос	1012	2039	5034
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		1796
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	14257	14255
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	157478	153205
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	150028	226696
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	9343	7047
з бюджетом	1135	538	2401
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	35879	69635
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	710	1871
Витрати майбутніх періодів	1170	6	18
Інші оборотні активи	1190	26740	45223
Усього за розділом II	1195	380722	506096
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	394979	520351

Продовження додатку В

Пасив	Код рядка	На початок періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	100	10000
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	1153	
Резервний капітал	1415	1413	1413
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	25870	32522
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	28536	43935
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	58856	60196
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	122870	121956
розрахунками з бюджетом	1620	2047	2415
у тому числі з податку на прибуток	1621	1308	1812
розрахунками зі страхування	1625	617	396
розрахунками з оплати праці	1630	830	770
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	119282	228566
Поточні забезпечення	1660	451	782
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	61490	61335
Усього за розділом III	1695	366443	476416
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	394979	520351

Керівник

Осадчий Т.В.

Головний бухгалтер

Яровенко Л.І.

Додаток Д

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «Гайсинський
молокозавод»

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

Коди		
2023	01	01
34309918		

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2022 рік**

Форма № 2

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	572136	560510
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	440277	434927
Валовий:			
прибуток	2090	131859	125583
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	8392	27718
Адміністративні витрати	2130	15653	15997
Витрати на збут	2150	91320	90497
Інші операційні витрати	2180	16933	29929
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	16345	16878
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		100
Інші доходи	2240	281	17
Фінансові витрати	2250	7714	8157
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	87	34
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	8825	8804
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	1812	2195
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	7013	6609
збиток	2355		

Продовження додатку Д

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	7013	6609

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	409302	388454
Витрати на оплату праці	2505	7973	8165
Відрахування на соціальні заходи	2510	1519	1622
Амортизація	2515	2995	922
Інші операційні витрати	2520	196895	216222
Разом	2550	618756	615385

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Осадчий Т.В.

Головний бухгалтер

Яровенко Л.І.

Додаток Ж

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «Гайсинський молокозавод»

Організаційно-правова форма господарювання ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Вид економічної діяльності Перероблення молока, виробництво масла та сиру

Середня кількість працівників 1310

Одиниця виміру: тис. грн.

Адреса Україна, 23700, Вінницька область, м. Гайсин, вул. Заводська, 145

Дата (рік, місяць, число)

за ЄДРПОУ

за КОАТУУ

за КОПФГ

за КВЕД

Коди		
2024	01	01
34309918		
0520400000		
240		
10.51		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) за 2023 р.

Форма № 1

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001	3	3
накопичена амортизація	1002	3	3
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1150	532
Основні засоби	1010	11309	22243
первісна вартість	1011	16343	31333
знос	1012	5034	9090
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035	1796	1796
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	14255	24571
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	153205	193532
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	226696	365112
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	7047	5451
з бюджетом	1135	2401	162
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	69635	81944
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	1817	426
Витрати майбутніх періодів	1170	18	18
Інші оборотні активи	1190	45223	58617
Усього за розділом II	1195	506096	705262
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	520351	729833

Продовження додатку Ж

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10000	10000
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415	1413	1413
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	32522	39181
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	43935	50594
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	60196	37660
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	121956	226745
розрахунками з бюджетом	1620	2415	3791
у тому числі з податку на прибуток	1621	1812	875
розрахунками зі страхування	1625	396	1475
розрахунками з оплати праці	1630	770	631
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	228566	304413
Поточні забезпечення	1660	782	921
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	61335	103603
Усього за розділом III	1695	476416	679239
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	520351	729833

Керівник

Осадчий Т.В.

Головний бухгалтер

Яровенко Л.І.

Підприємство Товариство з обмеженою відповідальністю «Гайсинський
молокозавод»

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

Коди		
2024	01	01
20414910		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2023 рік

Форма № 2

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	838443	572136
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	659889	440277
Валовий:			
прибуток	2090	178554	131859
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	23616	8392
Адміністративні витрати	2130	15290	15653
Витрати на збут	2150	133949	91320
Інші операційні витрати	2180	34994	16933
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	17937	16345
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	405	281
Фінансові витрати	2250	9269	7714
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	33	87
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	9040	8825
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	1990	1812
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	7050	7013
збиток	2355		

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	7050	7013

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	571217	409302
Витрати на оплату праці	2505	8387	7973
Відрахування на соціальні заходи	2510	1651	1591
Амортизація	2515	4064	2995
Інші операційні витрати	2520	309068	196895
Разом	2550	894387	618756

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Осадчий Т.В.

Головний бухгалтер

Яровенко Л.І.